

COMENTARIS

DE un periódich francés que 's publica á Montpeller traduhim las següents ratllas ¹ convensuts de que molt han de complaure als vers amants de la llengua catalana y per tant, als habituals lectors de LA RENAISSANCE. Contenen l' informe donat per Mr. Emili Bouchet, diputat á l' Assamblea nacional francesa sobre la petició feta per alguns entussiastas Avinyonesos demanant l' ensenyansa de la llengua provençal.

«Senyors, ab data de 4 d' Agost últim, onze habitants notables d' Avinyó, han dirigit á l' Asamblea nacional una petició, qual objecte es l' establiment d' una cátedra de filologia románica (llengua d' oc y llengua d' oïl) en cada una de las facultats de lletras, ó quant menos, pera no parlar mes que del mitjdia, en las tres facultats de Tolosa, Aix y Montpeller.

¹ Messenger du midi; vendredi 17 Decembre 1875.

«Los termes ab que la petició está redactada, son aquestos:

«Los abaix firmats,

«Considerant l' importancia cada jorn creixent de la filologia románica;

«Considerant la devantera presa ja pels savis estrangers sobre 'ls savis francesos en aquestos estudis, que be podem nomenar nacionals; puix tenen exclusivament per objecte l' antiga llengua y la antiga lliteratura de nostre pais;

«Considerant que l' Alemanya fa ja molts anys, ha multiplicat en son pais las cátedras de filologia románica, mentres la Fransa no 'n posseheix mes que dos, d' ellas sols una, la del Colegi de França, oberta al públich;

«Considerant que si algunas facultats de lletras, concedeixen ab major ó menor regularitat, un petit lloch á l' estudi històrich de nostra llengua y sos dialectes, extraordinarias excepcions fan desitjar un desenvollop mes complet de la filología románica en las provincias;

«Demanan, que 's crehi una cátedra de filologia románica (llengua d' oc y llengua d' oil) en cada una de las facultats de lletras, ó quant menos, pera no parlar mes que del mitjdia, en las tres facultats de Tolosa, Aix y Montpeller. Si mes particularment indican estas ciutats, es perque sembla qu' ellas sian destinadas á contribuir mes que las altrás á la restauració dels estudis románichs. En efecte, Tolosa ha conservat la principal de las tradicions lliterarias de l' Etat mitjana, Aix se trova al centre del mohiment poétich de la Provença y á Montpeller ha nascut lo mohiment filològich, qual resultat ha sigut la creació de la primera de las revistas en França consagradas, á l' estudi de las llenguas románicas.»

(Seguexen las firmas.)

«Als excelents motius, invocats per los honorables peticionaris, vostra comissió ha cregut, senyors, qu' hi havia lloch d' afagirhi algunas consideracions.

«Vos recordeu, sens dubte, de la brillant solemnitat que tingué lloch á la Font del Vacluse, ab ocasió del centenari de Petrarca.

«Allí, senyors, nostres poetas meridionals lluhiren ab aquell resplandor que es propi de llur geni particular y de la llengua quals tradicions perpetuan. Los Mistral, de Sant Remy; los Gélu, de Marsella; los Roumanille, de Vacluse; y tants d'altres, saven trovar en l'armoniosa cadencia de la llengua provençal, superba expressió pera llurs pensaments á voltas enérgichs y atrevits, dolsos altres, d'una delicadesa excullida.

«Mes, es precis regonexer, senyors, qu' al costat d'aquestos poetas, custodis fidels de nostre tan rich idioma Provençal, á vegadas novadors inspirats, s'hi trovavan savis forasters que tot venint á rendir homenatge al geni de Petrarca, han demostrat quant profonds y conciensuts son llurs estudis de l'hermosa llengua románica.

«Seria, certament, de desitjar que la França, bressol d'est idioma, no fos la nació que mes menyspreés sas bellesas, quant grans y seductors resultats produhexen los laboriosos treballs practicats en aquest camp extens y fértil.

«Per altre part, senyors, en lo moment en que las facultats de nostra brillant Universitat, veuhén á son costat axecarse rivals jerosas, devem procurar mes que may de completarlas y donárlashi tot lo relleu de que son susceptibles.

«Vostra comissió opina, donchs, senyors, que la petició de la qual tinch l'honor de donar compte, sia remesa al senyor Ministre d'instrucció pública, pera que veja d'estudiar la manera com se podrá servir son dret.»

Al acabar sa lectura no poguerem menos de felicitar de tot cor, en nostre interior, als trovadors de la Provença, que ab tanta valentia y unió trevallen pera la gloria de sa materna llengua y que de tal manera tractan de ben prepararli un sólit y progressiu exdevenir.

¡A quina gran distancia d'aytals resultats se trova avuy

en dia lo renaxement lliterari de nostra Catalunya, anterior al de Provensa!

Be es veritat que nosaltres no tenim un Mistral, qual geni poétich suri sobre tots y qu' aplegui á son entorn las veus arreu escampadas dels cantors en llengua catalana: pero aquest no es motiu pera que cada hu tiri per son cap y se cregui ab dret d' arretglarse una llengua á son gust, donant lloch, en consecuencia, á un ver mosaich de termes, de sintaxis y principalment d' ortografia, capás per sí sol de desconortar al mes ferm entussiasta de nostra renaxensa y de fer perdre l' enteniment al que 's proposés estudiar la nostra llengua en los volums modernament publicats.

Baix aquest punt de vista fa molt temps que no 's guanya res, ans al contrari, creyem y ab sentiment tenim de manifestarho que s' ha perdut molt ssim y que nostra moderna lliteratura se trova al present mes lluny de la homogeneitat y perfecció gramatical, del que s' hi trovava dotze anys enrera.

Pera alguns totas las qüestion se reduhexen sols á dos ó tres, sobre tot á la de la terminació dels plurals femenins en «a» ó en «e», qüestió enutjosa qu' ha arriuat fins á conmourre l' institució dels Jochs Florals y que de segur no havian somniat sisquera los entussiastas promovedors y vers patriarcas de nostra renaxensa; pero, si bé 's mira, se veurá que sens esser objecte de qüestió, ni de desunions existexen además gran número de llicencias y arbitrariedades gramaticals qu' acabarán, si no s' hi posa remey, per fer ininteligible la nostra llengua, y aixó per part dels matexos que s' havian proposat lliterariament ferla reviure.

Las diferencias gramaticals s' accentuan cada dia mes fins al punt de dibuxarse ja dos tendencias totalment oposadas en la manera d' apreciar la renaxensa de la lliteratura catalana. L' una propagandista, moderna, entussiasta qu' escriu pel públich en general y que desitja esser entesa de tothom; la qual te molt sovint lo defecte de presentarse innovadora, sens reparar qu' una llengua no 's mo-

difica á voluntat, ni per capritxo de qualsevol, sino que te geni y carácter propi, manera d' esser y antecedents que merexen lo respecte y l' obediencia del que 's proposa dignament conrearla. L' altre erudita, sábia, aparatosa, que sembla escriure per un círculo restret d' escullits y que tracta de ressucitar la llengua dels mellors autors catalans del sigles XIII y XIV, tendencia llohable si anés sempre acompanyada del estudi necessari per axó fer, pero que te la contra de traspasar d' un salt dos ó tres segles dels que preten fer cas omís, com si tota llengua no 's modifiqués y transformés mes ó menos ab lo transcurs del temps, obeint á molt diferentas influencias y circumstancias: axís los lliterats castellans no escriuhen com escribia Alfons lo Sabi, ni los bons autors francesos d' avuy escriuhen com lo celebrat biógrafo de San Lluís: lo resultat es que sas produccions escrites en catalá, sí, pero en catalá antich, no son entesas de l' inmensa majoria dels catalans que avuy viuhem.

Estas oposadas tendencias, convertidas per l' intransigent esperit d' escola en causas poderosas de divisions y de discordia, y sobre tot lo poch que per retgla general s' estudia la llengua per uns y altres, además de lo que per sa mateixa essencia, las perjudican, disminuint considerablement l' amor y l' entussiasme per la renaxensa de las lletras catalanas, y poch se 'n falta si no han convertit los Jochs Florals, que deurian esser la festa de la nostra llengua, lo llas d' unió de sos conreadors, la manifestació dels progressos de la nostra lliteratura y l' anella que soldés la trencada cadena de son passat y de son esdevenir, en un camp de batalla ahont se lluyta sols pera satisfer amors propis, font de envejas y recriminacions y ostentació llastimosa del nostre desacort y anarquia gramatical.

Es, donchs, precis trevallar mes desinteressadament per la nostra llengua, es absolutament necessari estudiar molt y molt mes de lo que s' ha fet fins ara la llengua catalana per part de tots aquells que per sa conservació y restauració lliteraria s' intessen, estudiarla històrica y críticament

com ho fa la escola provençal de Montpeller, péndrela tal com es, respectant son caràcter, sos antecedents, y sas transformacions llegítimas, encaminarla al us y profit general de totas las comarcas que la parlan mes ó menos bé, fer, per fi, que un jorn pugui alenar una lliteratura viva, digna, brillant, orgull de Catalunya y premi merescut d' un poble noble è intelligent que respecta y venera sa llengua propia, la llengua de sos reys de sos savis y de sos trovadors.

Aquest estudi es tan mes indispensable, quant la solució de continuïtat qu' ha sufert lo conreu lliterari de l' idioma catalá, fa que quasi tothom vagi á las foscas y mitj perdut en l' apreciació de son ver estat actual y que sia molt difícil distingir d' entre las moltes modificacions y transformacions qu' ha rebut per causas que no vé al cas examinar, lo que deu escullirse y conservarse com á bó, de lo que deu rebujarse com á importació exòtica ó com á vulgar corruptela.

Pochs estudis son los que s' han fet fins ara y per aquesta rahó son molt mes d' agrahir los trevalls d' En Pers, de N' Estorch, d' En Bofarull y los qu' ultimament ha comensat lo distingit catedràtic de lliteratura En Manel Milá. En las revistas catalanas qu' ab caràcter lliterari s' han publicat ó 's publican petit lloch hi ocupan los trevalls sobre la nostra llengua, y no es perquè no hajan sigut demanats y no 's senti la necessitat de tancar d' cop la porta á l' arbitrarïetat y divisió gramatical. Tant en las indicadas revistas, com també en lo «*Calendari Catalá,*» s' ha proposat moltes vegadas la creació d' una «*Academia de la llengua catalana*» quals resolucions revestissen major autoritat que los numerosos parérs y opinions individuals, per mes respectables que sian, donassen mes garantia d' eficacia y conduïssen á la homogeneïtat de la llengua y concordia de sos conreadors: recordem també haber sentit parlar de demanar la creació d' una cátedra de llengua y lliteratura catalana. Pero exos propósitos s' han quedat sempre en projecte y

es probable s'hi quedin per molt temps, per la sencillíssima rahó de que falta lo principal pera portarlos á bon terme, ço es lo desitj y la voluntat general de posarse d'acort: perque convé dirho francament y sens intenció d'ofendre á ningú, las diferencias qu'avuy separan als que escriuhen en llengua catalana mes que qüestions de doctrina son ja qüestió de susceptibilitat.

Regoneguda, donchs, la conveniencia de promoure l'unió dels escriptors catalans, molt difícil sino imposible de obtenir al present ab los remeys fins ara proposats, y la d'afermar l'esdevenir de nostra renaxent lliteratura per medi de l'estudi gramatical de la llengua: creyem fora molt útil y faedor anyadir cada any als Jochs Florals una joia pera premiar lo millor trevall de gramática catalana que 's presentés, (ja histórich, ja crítich, ja etimològich, com ho fa també la Societat de Llenguas románicas de Montpeller; ab lo qual som d'opinió de que, no sols se conseguiria formar ab lo temps un gran cos de doctrina, provocar nous trevalls y discussions y estudiar, per fí, la llengua, sino també donar major importancia á l'institució dels Jochs Florals, convertintlos al propi temps que en los promovedors y sostenedors de nostra lliteratura, en l'arca venerada de la conservació y restauració de la llengua catalana.

Tals son las reflexions que 'ns han sugerit los progresos de la moderna lliteratura provençal, comparats ab los del renaxement catalanista, reflexions sola y exclusivament inspiradas pel bon desitj que tenim de que nostra particular lliteratura cresqui y prosperi y per l'amor que portem á la llengua de la terra, desitj y amor que pot esser nos han fet expressar en termes mes durs dels qu'hauriam desitjat. Be sabem que no tenim mérits ni autoritat pera aconsellar als que valen mes que nosaltres, sobre tot tractantse de gramática catalana: pero aquesta es una de las rahons que 'ns mouhen á demanar los estudis gramaticals, puix de totas veras necessitem y prometem aprofitarlos. Per altra part, lo medi de promoure 'ls que

acabem de indicar, res te d' original y no es mes que una copia de lo qu' ab bon acert practican á Provença: y, som d' opinió que nosaltres qu' en tantas altrás cosas nos regim per lo que fan á França, fariam molt be d' imitar los francesos en aquest punt.

GERONA, JANER DE 1875.

JOAQUIM BOTET Y SISO.

QUADROS

DE

HISTORIA CATALANA

(SEGLE XVIII)

TREBALL PREMIAT AB LA JOYA OFERTA PER
LA JOVE CATALUNYA EN LOS JOCHS FLORALS DE 1874

II

(1704—1705)

En los quatre anys que seguiren á l' entrada de Felip V á Barcelona, la divisió entre un y altre s' havia anat fent de cada jorn mes fonda, y era ja un abim.

No hi valgué pera evitarla ni l' haver jurat lo Rey los furs y privilegis de la terra, ni que las Corts celebradas en lo Convent de Sant Francesch haguessen pogut termenarse felisment, després de las llarguíssimas discussions y diferencias que d' ellas s' originaren.

La llarga estada de Felip á Catalunya y 'ls obsequis ab que se l' havia festejat, serviren tant solsament pera fer mes immediat lo que no podia menys d' esdevenir al trobarse de prop las tendencias y costums d' una Cort, digne deixeble de la de Versalles, ab lo carácter de nostre poble, no avesat á veure de prop lo servilisme y las intrigas.

Mentres lo Rey estigué entre 'ls catalans, llunyana 's veyá la turbonada; mes un cop fou á Madrid, comensaren

á ploure ordes y disposicions atentatorias á las lleys de la terra.

Fou la mes trascendental la que aclarava la cláusula hereditaria del testament del difunt Carlos II. En ella 's disposava que finida la successió de la Reyna Maria Teresa de França, muller de Lluís XIV, entrés la de sa mare Maria Agna, esposa de Lluís XIII; lo qual era clarament en perjudici de la Casa d' Austria, immediatament cridada després del Duch de Berri, primer substitut de Felip.

A més d' aquesta, altres ne vingueren que d' aprop tocavan á Catalunya: en unas se manava no 's paguésen quelcuns dels drets fixats per la Diputació á certs articles; en altres s' obligava la reposició en cárrechs tant importants com lo de Conceller, á determinats individus afavorits per la Cort; arribant finalment l' arbitrarietat á violar lo secret de la correspondencia privada.

Aytals fets, que no eran mes que la realisació de las teorías que 's venian á poch á poch elaborant feya mes de tres segles, y que tendint á inmiscuir lo dret civil ab lo polítich, volan ressussitar en cada nació l' antich Imperi ab un sol cap y unas meteixas lleys, trencant tota la tradició de la llibertat municipal, filla del individualisme de l' estat mitjana; foren per las classes baixas lo que las obras y llibells que venian de Castella y França pels polítichs y lleigistas catalans. Acabá de compendre Catalunya, y ab ella las antigas provincias que servavan encara llur constitució política, que aquellas tendencias eran lo sol abrusant qu' havia d' assecar lo secular arbre de sa grandesa. Tota transacció era donchs impossible: qui está en possessió de la veritat, qu' aytal podrán considerarse en política las lleys d' aquellas terras, no pot consentir en que li sia arreballada.

Aixís se compren que la majoría dels pobles que formavan l' antiga Confederació catalana-aragonesa rebessen ab íntima joia la nova de la Gran Aliansa formada per las altas potencias Austria, Inglaterra y Holanda, á la que s' uní després Portugal, pera combatre á la França y á sa afi-

llada Espanya, y sentar en lo trono d' aquesta al Arxiduch Carlos d' Austria.

Lo dia 7 de Maig de 1704 se publicaren á Barcelona las guerras contra aquellas potencias, y desde llavors comensaren á correr de ma en ma proclamas, follets y papers de tota mena, provant lo mellor dret de Carlos, y excitant als catalans á regoneixerlo per Rey.

Gran nombre de sos partidaris s' escamparen pel Principat, y per los reyalmes d' Aragó y Valencia, fomentant y preparant un aixecament. Era l' ánima de tots aqueixos treballs aquell meteix Virey tant benvolgut dels catalans, que al sortir per los portals de Barcelona, desterrat d' Espanya per lo Govern de Felip, jurá tornarhi ab un nou Rey.

Enrich, Princep de Darmstad, qu' era lo mes capdalt adalit de l' Aliansa, volgué ser també 'l primer en guiar l' esquadra qu' aquella havia armat cap á nostras costas; apareguent davant de Barcelona lo dia 27 de Maig de 1704.

Havia, empero, de passar mes d' un any fins que la Ciutat obrís sas portas al Arxiduch.

Fos perque las secretas avinensas que 'l Princep tenia en ella no poguessen traduhirse en fets, no reeixint la conspiració de que 's digué era 'l cap lo meteix Veguer; fos perque intimidés als afectes á l' Austria l' enteresa del Virey Velasco, l' empresa sortí malament per aquella volta, y l' esquadra, després d' haver desembarcat las tropas y posat á proba á la Ciutat ab dos jorns de bombeig, llevá anclas y desaparegué en l' horisó.

Si be Barcelona se vegé felicitada pel Rey y per la Cort ab motiu d' aytals successos, aquets feren compondre al Virey qu' hi havia aquí moltssims elements contraris al orde de cosas existent. Llavors estrenyent la clau de las rodas de la represió, comensá una d' aquellas situacions de forsa que sols serveixen pera precipitar los fets.

No 's quedá curt Velasco en empresonar á gran nombre de personas y arribá fins á desterrar als Concellers;

acabant per venir una orde de Madrid prohibint las Conferencias de la Ciutat, Diputació y Bras militar. Las fortificacions s' adobaren, afegintse rastillos y estacadas en tots los punts ahont n' hi faltavan, y arreglantse los portells ó «bretxas» qu' encara mostravan las murallas com á recordansa dels sitis del anterior segle. Lo castell de Montjuich «freno del indómito caballo» com ne deya Velasco, mereixia tota sa atenció, fins al punt de que, desitjant no deixar res pera poder justificar tant gráfica expressió, no repará en manar tallar la magnífica arbreda que d' un cap al altre de la Rambla formava un delitós passeig, pera fer servir la fusta en aquella fortalesa.

Barcelona y Catalunya entera se trobavan com l' esclau á qui ferman gruixudas cadenas y sent bronzir á cada moment lo fuet del senyor.

*
**

L' hermosa plana de Vich ha volgut ser la primera en llansar lo crit de ¡Visca Cárlos III!

Desde l' antiga Ausona fins al Congost s' ou lo repich del sometent cridant á tothom á la defensa de las llibertats de la terra.

Los noms d' en Puig de Perafita y de son fill, d' en Cortada de Manlleu, d' en Regás y Mas de Roda, corren de boca en boca entussiasmant á tothom, puix tants bons capdills tenen pera durlos al combat. Al costat d' aquestos cavallers hi ha també en Josep Moragues qu' ha vingut d' Urgell, lo popular Josepet, (D. Josep Anton Martí), Thoar, Moragull y altres militars, ab estol de cavallers y ciutadans, entre 'ls quals lo famós Bach de Roda.

Debades volgué 'l Virey contrarestar ab los elements del país aquell poderós aixecament. Estava massa assahonada l' idea pera que los meteixos catalans fossen los que l' arranquessen de llurs cors.

Era ja 'l 4 d' Agost de 1705 quan los Mestres de Camp

D. Geroni de Moxó y D. Tomás Martí ab alguns miquelets y sometents pogueren aplegarse á Granollers. Ab aquestas forsas passaren á atacar als vigatans topantse abdos bandos en la riera d' aquell meteix poble.

L' embestida dels vigatans fou tant irresistible, com gran era l' entusiasme ab que corrian á la lluyta. De la terrible desfeta dels soldats del Virey, fóune evident mostra lo meteix D. Geroni de Moxó, que quedá presoner de guerra d' en Moragues.

¡Qui li havia de dir á n' aquest entussiasta capdill qu' axís com fou lo primer en combatre per la terra, seria la darrera víctima de la malhaurada sort que á ella. estava reservada, y que son cap, posat en gabia de ferro damunt lo portal de Mar de Barcelona, fore per anys y mes anys una horrenda prova de sa dolorosa agonía!

La nova de la primera destrossa dels «butiflers,» correu com un llamp per las encontradas catalanas, y encenent en totas lo foch del amor patri, cada home fou un campió de la causa de l' Arxiduch.

Per segona volta prová Velasco de forsar lo pas del Congost, y sos cavallers y miquelets s' estrellaren en lo coratge dels montanyesos que defensavan aquellas rocas, com s' estrellan las impetuosas onadas en lo pelat rocám.

*
**

Desde punta de dia del dissapte 22 d' Agost de 1705, los campanars, terrats y teuladas de Barcelona estavan plens de gom á gom.

Tota la ciutat allí ensemps sorpresa y extasiada, contemplava lo marvellós espectacle qu' en la mar s' oferia.

Sobre la blava é inmensa superficie avansava majestuosa envers la costa, la mes poderosa esquadra que de memoria de vivents s' hagués vist.

Prop de trescentas naus tapavan ab son inmens velám tot l' horisó, y balandrejantse al moviment de las onas,

semblavan un vol de gegantinas aus que sobre sos cristalls haguessen anat á posarse.

Mes de la meytat dels vaxells prou se coneixia qu' eran navios per l' alsaria y lo treballat de llurs castells de proa y de popa, termenant aquest ab un gran fanal, y per las bandas de canons de que anavan armats; los demés eran balandras y petits barcos de transport.

Quan los dos extrems d' aquell grandió arch estigue- ren respectivament prop de la punta del Moll y de Mon- gat, s' oí la fonda remor de las cadenas que llansavan las anclas al mar, y las velas anaren plegantse. Llavors de la costa de Llevant comensaren á destacar-se embarcacions ab rumbo á l' esquadra.

La primera qu' hi arribá fou una llanxa en qual popa hi anavan sentats dos cavallers que per son trajo mostravan esser de la mes alta noblesa. Atracá la llanxa al costat d' un navío, de qual popa queya fins á llepar l' aygua un es- tandart de las armas reys d' Inglaterra, y un dels mari- ners amarrá la proa de la barca al costat de l' escala de fusta que allí 's veyá.

Pujaren los dos cavallers sobre 'l pont, ahont foren re- butts pel Princep de Darmstad.

La presencia d' aquest en l' escuadra deya ben be que ab ella los aliats intentavan lo segon y potser darrer es- fors. En efecte; un poderós exèrcit guiat pel meteix Arxi- duch y pels mellors generals de las altas Potencias hi era conduhit per la armada.

Darmstad s' apresurá á presentar á Cárlos, á D. Ra- mon de Belloch y D. Francisco de Torrellas qu' eran los dos cavallers de la barca, y que havian volgut ser los primers en anar á tributar á son Rey lo degut home- natje.

Poch despres los timbals y clarins anunciaren l' arriba- da dels Jurats de la Ciutat de Mataró.

Eran aquets Bruno Sanromá y Joan Matas que vestian las rojas togas, y anavan acompanyats del Dr. Rafel Na- bona, d' en Joseph Feu y Pere Pí y d' en Salvador Feliu

de la Penya, individu d' aquella familia que tant se distingí per son amor á la causa de la terra.

Arribats á la presencia de Cárlos, y fets los deguts respectes, lo primer li expressá l' alegria qu' esperimentava Mataró en poguer prestar obediencia á son Rey y Senyor.

Cárlos no pogué menys d' impresionarse per aquella primera prova d' afecció pera sa causa, que recompensá immediatament ratificant á aquella vila lo títol de Ciutat, que ja abans li concedí Felip

Desde aquell moment los entorns dels vaxells se vege- ren plens d' una munió d' embarcacions de totas clases, conduhint als representants de las vilas, als nobles, cavallers y religiosos que venian á saludar y á oferir llurs espasas al nou Rey.

L' arribada de l' esquadra davant Barcelona se sapigué molt prest al Congost, ahont se trobava lo centre de las forsas dels vigatans.

En Francesch Puig y Sorribes havia rebut feya dos ó tres dias cartas del Príncep de Darmstad en que tal sucés se li participava. Comensaren, donchs, los vigatans á devallar de las enlayradas cimas qu' abans ocupavan cap al pla del Vallés. Son pas per los pobles era un veritable triunfo. Las campanas ab llurs sonoras llenguas celebravan l' arribada; las donas y 'ls noys corrian á rebre 'l sometent, atronant los espays ab llurs crits; los homens, deixant las treballadas, prenian un arma y s' ajuntavan ab ell. Tots frisavan pera coneixer al monarca tant desitjat; tots volian anar á deslliurar á Barcelona.

Dillums 24 d' Agost de bon mati travesaren lo coll de Moncada y passavan de un miler. Las salzeredas del Besós ressonaren ben prompte ab llurs entussiastas viscas, mentre que de tots los vaxells que formavan lo poderós estol de l' Aliansa, comensaren á partirne llanxas y embarcacions menudas plenas de soldats, que en arribant á la platja, saltavan sobre la arena responent ab continuats hurras á las veus dels vigatans.

Aixís com las tropas desembarcavan, anavan extenentse

cap á Sant Andreu, formant una línea, reforsada en las masias y torres qu' entre aquell y la vora del mar s' aixecavan. Dia 27 en que finí 'l desembarch, quedavan en terra 8,000 infants y 800 cavalls.

L' endemá, 28 d' Agost, una salva de tota l' esquadra, seguida de las descargas de fusellería de las tropas y sometents escampats per la planura, anunciá á Barcelona qu' acabava de trepitjar la terra catalana lo qui prompte havia de ser son Rey, Cárlos III.

L' auba de un sol de llibertat espuntava serena ¡trista havia de ser la posta!

ANTONI AULÉSTIA Y PIJOAN.

(Se continuará.)

NADAL EN MONMANY

A LA VORA DEL FOCH

II

ART era ja: sentats en l' escó y en los banchs del vol de la llar, cantavam cançons de Nadal. Cada dia era lo mateix; la grossa marmita barbotéjava fortament excitada per la escalfor de las flamas que la llepavan de tots costats ab sas mil llengüas de variats y vius colors.

D' en tant en tant los tions llensavan alguna guspira que s' enlayrava amunt, amunt com si volgués pujar al cel junt ab la dolça armonia d' aquells bellíssims cants. Los baylets y 'ls nets dels amos de la casa esperavan impacients que arrivés lo torn á la del «Rabadá» y era de veure llavoras sa alegria, y la manera com esforsavan la veu, pera ferla ben brusca, cada volta que tenian de respondre, las riallas del avis cada volta que aixó succehia, y lo embadiment y satisfacció dels pares.

Tres dias després, fillas, gendres y nets ja eran tornats á sas casas que eran prou lluny, y s' havian acabat las cantadas: mes allavoras comensaren las rondallas. Escolta 'n algunas de las que nos contaren en aquells dias.

Era jo molt petit quan me posaren d'aprenent sabater; per ma desgracia troví molt mala mestressa, que 'm donava molt poch menjar y molts cops de tirapeu. Desesperat jo un dia, 'm poso en camí, y camina que caminarás, sento una forta olor de costellas á la graella; com que la gana m'apretava, m'acosto allí d'hont venia, y 'm topo ab unas graelladas que davan goig de veure; jo que comenso á llepar perque no sent meas no volia menjarlas; pero com mes las llepava, mes y mes se 'm despertava la gana, y no poguent resistir á la tentació, vaig acabar per menjármelas.

Ay que vaig haver fet! Aquellas costellas se cohian pera una colla de lladres que no eran gayre lluny d'allí: al conèixer lo perill en que estava, camas ajudeume, y caminant caminant arriví á un enrunat monastir. Com que 'ls lladres me perseguian, no tinguí mes remey que amagar-me y al efecte 'm fiquí dins las tombas ahont reposavan los frares que en altre temps habitavan lo monastir.

Las tombas eran destapadas, lo que al promte me admirá molt, mes tot seguit compreguí lo que era, quan vegí á molts dels difunts vestits ab sas ricas robas de pontifical recamadas d'or, y á altres que casi anavan despullats; era que los lladres los anavan robant.

Vingué la nit, y jo tot arrupit y mor de por allí m'estava, quan sentí enrahonament demunt meu, y ab la poca claror que de dalt venia, (y com ja estava acostumat á la fosquedat) vegí baixar una cosa lligada ab una corda que promte coneguí ser un home.

Eran los lladres que venian á robar als altres morts.

—Si 't trovan, estás perdut, vaig pensar, y no sabent com eixir del pas; no vaig trovar altre medi millor que estirarli 'ls peus.

Un crit esgarrifós ressoná per aquellas ruinas, y los de dalt tiraren precipitadament la corda.

Que si ha estat por, que si ha estat veritat, resolgueren que n'hi baixés un altre: jo que lo mateix, y lo mateix

succehí, aixís com també á tots los demés, que hi anaren baixant l' un derrera l' altre.

Aixís passá aquella horrorosa nit; al sendemá anava per marxar, quan ¡oh desgracia! m' adono de que 'ls lladres voltavan lo monastir pera veure de dia lo que podia ser lo succehit aquella nit. Llavoras vaig benehir lo ser magre y la gana que m' havia fet passar la mestressa, perque gracias á ella, jo tenia prou lleugeresa pera corre com una dayna, pero ab tot, com los lladres me perseguian y tenian las camas mes llargas, era facil m' aconseguissen.

Sobte m' entrebanco ab una cosa, era un rusch tot plé de mel; com en los grans apuros venen las gran ideas, jo que no faig res mes sino que la llenso tota daltabaix de la timba y 'm fico adins.

Arrivaren dos dels lladres, y al trovar lo rusch que ells havian deixat allí 'l dia avans resolgueren de endursel avans que ningú 'ls lo prengué, no recordantse ja mes de mí.

Ara conteu jo si n' estava d' espantat; los lladres lligaren be 'l rusch de dalt á baix ab sas faixas, y un de ells se 'l posá demunt sa espatlla; jo que sí, 'm trech un punxonet de la butxaca, travesso ab ell lo suro y 'l punxo.

—¡Ay! feu ell, encara devia quedar alguna vespa entre la mel.

Al cap d' un xich torno á fer la mateixa, y ell á queixarse, fins y á tant que no 'l volgué dur mes.

L' altre lladre que no 'l volia creure y se 'n hi enreya, se 'l carrega y jo, zas, torno á fer la mateixa; aixó durá també tota una estona fins que l' home ben martiritsat, no feu res mes sino que 'm tirá 'l rusch singlar avall; dihent que en tota sa vida havia vist vespas que desser fibladas mes fortas.

Jo y lo rusch anarem rodolant single avall, single avall, y prou hauria jo quedat esclafat sino fos estat un gorch en lo que aní á caure y en lo que vaig sobrenadar á causa del suro que 'm guardava.

—Vaja un cuento mes ruch va saltar un del rotllo; escolteu quin un:

Heus aquí que hi havia un rector que pera estemordir als seus oyents ab un sermó sobre la fí del home se 'n portá á la ma un cap de mort, y com los escolans son tant dolents, un d' ells s' inventá de donarnhi un en que hi havia un buch de avellas dintre, y quan lo pobre senyor lo alsá enlayre pera mostrarlo, n' hi eixí una que li doná una gran fiblada; ell que s' hi doná un cop pera esquivarla mudantlo tot seguit de ma, al temps que una altre 'l pesigava en un altre cantó: y fiblada de aquí y petacada d' allá, ell anava dihent.

—Qui sap, potser aqueixa testa es d' algun dels vostres antepassats, dels vostres pares pot ser.

Y no poguent ja aguantar mes tanta fiblada, y volent per ço quedar lluhit, digué:

—Aquell sobre de qui caurá eix cap será 'l seu descendent; per lo tant, que pregue á Deu per la seva ánima.

Y tirantlo daltabaix de la trona, omplí tota la iglesia de vespas que fiblant á dreta y esquerra ab un santiamen feren quedarla deserta, fugint tothom esporuguit, aterroritsat, creyentho cosa del altre mon, y ser cadascu lo descendent d' aquell mort; y tots tenint alguna que altra fiblada.

—Com lo Rector de Vallfogona, poch n' hi ha hagut, tot lo mon va ple de sas proesas: per aixó es casi de rubrica que surti per tot ahont se contan rondallas y aquí no podia deixar de sèr.

Diu que quan lo senyor Bisbe li ordoná de no tenir cap majordona de menos de quaranta anys se 'n llogá duas de vint que feyan entre las duas lo computo dels anys assenyalats.

Enfadat lo senyor Bisbe li digué que no volia que 'n tingués mes que una, y ell que sabent que promte passaria la visita 'n llogá una de ben vella que no era bona pera res.

Quan lo Prelat arrivá á la rectoria, no trová á la porta al bo del rector que no l' havia anat á rebre com era de

costum: admirat d' aixó 'l buscá per tot arreu, y á la fi 'l trova en lo safreig rentant un cove de roba.

Cremat lo senyor Bisbe lo reprengué; mes ell li feu de resposta de que com la majordona era tan vella no ho podia ferho y que per lo tant ho tenia de fer ell, y que per aqueix mateix motiu no li havia pogut apariar lo dinar, de lo que li demanava mil perdons y li suplicava que anés á una altra parroquia ahont hi hagués majordonas mes despatxadas.

Cremat lo senyor Bisbe, fos d' aixó ó d' alguna altra de las moltas que feya, lo castigá á pagar cinquanta sachs de blat.

—Esta be, digué lo Rector, enviels á buscar Vostra Ilustríssima sempre que vulga.

Al cap de poch dias una pila de carros se paravan devant la porta de la rectoria pera carregar lo blat.

—¿Ahont aneu ab tants de carros? los preguntá.

—Com havem de carregar tants de sachs, respongueren los carreters.

—Ca, ca, feu lo rector, si ab un n' hi ha de sobras.

Y comensá á baixar uns saquets tan petits com si fossen de nina.

¡Es clar, com que 'l Bisbe al parlar de sachs no havia dit de quina mena!

—Donchs jo vos ne contaré un de mes serio, digué un que no havia trobat cap gracia als anteriors.

Jo se d' un Rector que volent probar á sos parroquians los digué.

—Avuy faré un sermó que no l' entendrán mes que 'ls que estigan en gracia de Deu.

Y comensá girantse d' un costat de trona al altre ab ademans ara terrorífichs, ara llastimosos, y ab una expressió tal, capás de con moure á qualsevol. Tothom plorava.

Quan lo sermó fou acabat (si es que 's puga acabar una cosa no comensada) la gent anava dihent.

—Es un sant, es un sant; ¡y quin sermó ha fet!

Una pobra dona se li acostá tristement quan baixá de la trona, y li digué.

Senyor Rector, tinga pietat de mí que dech ser molt dolenta y no estich en gracia de Deu, puig no he sentit una sola paraula del commovedor sermó que ha fet, y que ha eternit á tothom.

—Vos sou, bona dona, li respongué 'l sacerdot la única que hi esteu, puig no sou hipócrita ni fingida com las altres que malament me poden haver sentit quant no he dit una paraula.

—Un rector de un poble de fora, estant un dia de conversa ab lo ferrer li digué que 'l Diumenge vinent pensava fer un sermó ab lo qual creya que convertiria á la meytat del poble: lo ferrer se n' hi enrigué, dihentli que ja podria ell predicar tota la vida que lo que es aixó no ho lograria per molt que s' hi cansés.

—No gens, replicá lo rector, no 'penso cansarmhi, prou te cansarias tu mes aviat de estarte sentat devant de aquest rellotje y d' anar seguint los moviments de son pendol ab lo bras, tot dihent al indicar los moviments ara va per aquí ara va per allá que no jo de predicar y lograr lo meu objecte de convertir á mitj poble.

Lo ferrer riu que riu.

—Una posta vos faig de que vos cansareu primer vos de predicar.

—Vinga la posta, respongué 'l Rector.

—Posta va, contestá 'l ferrer, mon goday mes gras si vos guanyeu.

—Y jo 'l preu que val si per cas perdo.

En sent al Diumenge vinent, tota la gent del poble havia anat á la parroquia per sentir la prédica del senyor Rector que deyan seria molt bona. Lo ferrer també 's trobava á la iglesia, pero tant bon punt lo capellá pujá á la trona apréta á corre envers sa casa que era al enfront, al altre cantó de plassa, y sentantse devant son gros rellotje penjat á la paret, comensá á dir, tot seguint ab son bras lo moviment del pendul:

—Ara va per aquí, ara va per allà, ara va per aquí, ara va per allà.

Lo Rector, entre tant, feya un sermó tant esgarriós, ponderant las penas del infern, que las gents acabaren pera escoltarsel ab ayre de dubte; al veureho, ell digué:

—¿No ho voleu creure? ¿vos penseu que es exagerat? donchs en veritat vos dich que es tan cert aixó, com que ara en aqueix moment lo ferrer de eix poble s' ha locat.

La gent per aixó seguiren sense darhi fé, mes la ferrera que no veje á son marit per la iglesia, moguda part de curiositat, part de por surtí cap á casa seva. Al cap d' un xich torná á entrarhi tota desatinada:

—¡Ay! veniu bona gent, veniu, massa cert es lo que diu lo senyor Rector, mon marit s' ha tornat boig.

Moltas personas seguiren á la pobre dona, y las otras que 's quedaren á la iglesia comensaren ab grans plors á pegarse cops al pit.

Lo Rector predica que predica, y lo ferrer, seguint ab son moviment de bras.

—Ara va per aquí, ara va per allà, ara va per aquí, ara va per allà.

La dona desesperada, y la gent, conteu quin esglay.

—Pero home, ferrer, qué feu?

—Ara va per aquí, ara va per allà.

—Correns, aneu á buscar al metje, que decididament aquest home s' ha locat.

Vingué 'l metje, lo examiná, y maná sangrarlo incontinent.

Quan arribá 'l barber anaren per agafarli 'l bras mes ell donant patacadas ab sa ma esquerra y cops de colso ab son bras dret, seguia encara lo moviment del péndol dihent:

—Ara va per aquí, ara va per allà.

Bé n' hi feren de preguntas, be 'n veyá de llágrimas de sa dona, mes com ell no 's podia destorbar ni mitj segon, li era impossible dir ni una paraula com no fossen las ja ditas.

Creient que era un cas desesperat, y que si no hi acudian prompte ab lo remey no tindria cura, 's doná orde de lligarlo y á la forsa donarli la sangría: l' home prou se resistí, mes contra la forsa no hi ha resistencia y eran molts contra d' ell. Lo Rector encara predicava, y lo ferretingué de parar son moviment, per estar molt ben agarrotat, y son estirabot quan la punxada de la llanseta del barber li feu fer un ay.

—Ja estareu contents, digué llavors del tot furiós, que m' haveu fet perdre 'l porch.

—Un dia tornarem á casa mes tart que lo de costum precisantnos per lo tant encendre una llenterna á causa de lo perillós dels camins; la guineu, com sempre, comensá á esbalotarse y á cridar rabiosament. Estant tots sentats al entorn de la llar, ferem d' aixó conversa, y tot parlant de la guineu vinguerem á parar al llop.

Se 'n contan tantas de cosas de llops, que si fossen certes, Deu nos ne guard; no obstant tot assegurantnos ser veritat lo que anava á contar, aixis parlá un.

Un amich meu que formava part d' una cobla de musichs, me contá que anant de vespres per un bosch al tornar d' una festa major, sentiren molt prop seu l' udol del llop, mes seguiren caminant sens ferne cas.

Al cap d' un xich, ja no fou un sino dos los que sentiren y tres, y quatre, aixis com també que s' anavan acostant cada volta mes: girárense enrera, y efectivament, á molts pochos passos d' ells los tenian ab la negrenca y afamada boca oberta, y ab sos ulls que en la fosca de la nit brillavan com carboncles.

¿Qué fer? era molt fácil que 'n anessen arrivant cada volta mes, y afamats com estavan, molt difícil lliurarse d' ells, mes á mes quant cap arma portavan; prou apretaren lo pas, pero ells los anavan seguint, udolant mes fort cada vegada, acostantse á cada punt mes aprop, y cap casa no 's veyá per allá ahont poder demanar aussili.

Lo meu amich no era dels que tenia menos por, y per lo tant un dels que mes sovint se girava. Una vegada que

aixó feu, al girarse tot depressa á causa de son esferehiment, las cordas de son violí toparen ab unas ramas fent un grinyol: los llops feren un moviment com de esglay, ell torná á girarse semblantli haver vist eix moviment, y lo violí torná á grunyar tot fregant las branca dels pinatons: los llops udolaren ab mes forza y tots esferehits feren un pas enrera. No hi havia dubte, alló 'ls espantava, era precis aprofitar aquell moment pera treuressels de prop. Tots los musichs prepararen sos instruments y comensaren un toch estrepitós.

Ah! allí n' havian de veure de salts y brincos y de lleugeresa de camas dels llops; al cap de dos minuts ja no se 'n veyá cap.

—Y ara que parleu de llops digué un altre, un cas sé jo molt horroros, que al seu costat res compon tot lo que d' ells pogueu contar.

Era un bon home que anava de vespre per un molt estret camí, quan sobte, se li presentaren devant, com duas lluernas, los dos ulls de la feréstega bestia; badada sa negra gola desmesuradament y com si lo anés á engolir. Espantat nostre home, no savia quin partit pendre; per un cantó tenia una timba, y morir estimbat ó devorat pel llop, pel cas tot era morir; per l' altre costat ni pensaments de poguerhi pujar, puig era un single 'l mes espatat del mon: fugir era inútil, puig correria tant com ell y ab un dir Jesus ja 'l tindria sobre; enginyarse pera passarli depressa pel costat sens darli temps de que se 'n atalayés y se 'l trovés á la cua, impossible, porque aquell caminet era tant estret que ab prou feynas hi cabian los peus l' un despres del altre. ¿Qué fer donchs?

No hi ha com passar grans apuros pera tenir grans enginys.

Desesperat aquell home, no trová mes que un medi per salvarse, mes un medi dificilíssim que volia gran serenitat y fortaleza de esperit, aixis com una gran destresa y lleugeresa en 'l obrar porque d' altra manera podia, costarli la vida.

Lo llop se li tirá á sobre tot llepantse ab satisfacció pensant ab lo sopar que se li esperava: no hi havia temps que perdre: mes depressa que 'l pensament, nostre home ficá tot d' un plegat son bras per la gola del llop y cap avall fins á agafar la cua, lo girá del inrevés, com si fos una mitja.

Pochs dias despres de aquellas festas, y lo endemá d' aqueixa vetllada, deixava jo aquells boscos blanchs de gebre y aquells pichs y pintorescas fondaladas.

Aspras terras, espadats singles, consol de la meva áni-
ma, hermosas pradas ahont fins al pich del hivern hi he
cullit jentils margaridoyas, flayrosos y florits romanins
¡adeu siau; adeu siau cascatas y covas entoscadas, que al
peu de la timba mostreu vostres rochs y pilastras afigura-
nats; adeu, antich y solitari temple que 'n mitj d' eixas
montanyas aixecas lo signe de redenció desde 'l cim de
ton petit campanar, ensenyantnos ab sa direcció ahont
podem trovar lo consol en nostras penas, y ahont vihen
eterna vida los que nos han precedit en eix mon de penas
y tribulacions. Adeu, beneyta Iglesia, y beneyta creu, que
fent brollar de mos ulls consoladoras llágrimas, omplires
de esperança mon cor!

MARIA DE BELL-LLOCH.

FESTAS PÚBLICAS

EN BARCELONA

I

A celebració de las últimas festas per la ben-haurada Pau que retorna á Espanya sa dignitat y sa honra, ab esperança de millors dias, 'ns ha recordat alguna de las principals que en temps antich feya Barcelona per entradas de reys, y altres successos de pública alegría.

Una de las mes notables, si be ja sabuda, entre altres cosas per la imitació que s' en feu l' any 1860 al festivar altre entrada representant la de Cristofol Colon; es la de la Reina Católica Na Isabel I, muller del Senyor Rey En Ferrando, que 's troba descrita en lo «Ceremonial de Coses antigues y memorables» de nostre Arxiu Municipal, en jornadas de 18 de Juny de 1481 y següents.

Per tal descripció sabem, com habuda nova de que dita Ilustríssima Senyora era arribada á la vila de Molins de Rey, lo dimars 24 de Juliol, hora tarda, dos ciutadans en nóm del Consell anaren l' ensendemá dimecres per fer reverencia á aquella y besarli las mans, y lo mateix dia eixí també á rébrerla lo Senyor Rey qui dias havia era ja en

la ciutat : que partits lo dijous, vingueren segons antigues pràcticas á fer nit en lo monastir de Valldonzella, sortint llavors á son encontre fins á la all'areda que es demunt la Carnisseria de Sants, los honorables Consellers acompanyats del Veguer, Batlle, Cónsols de la Llotja ab lo bras mercantívol, cavallers, ciutadans y alguns artistes y menestrals, tots á cavall, precehits dels verguèrs de la Ciutat ab vergas alsadas, y allí sens descavalcar 'ls besaren las mans ; y luego fent junts la volta, ab gran luminaria de 75 antorxas entre altres, portadas per jovent de las confrarías, arribats al coll de la Creu, desde las mura'llas 's dispararen bombardas y llansaren fochs voladors, al temps que s' encenian fogueras a'í en la muntanya de Montjuich com en totes las circumvehinas, y per tots los marlets de la muralla desde los portals de Sant Pau y Sant Antoni fins al dels Tallers, se feya gran luminaria, no menys que per los cloquers de las iglesias y monastirs y per tota la ciutat en genera' ; «cosa gentil y molt bella de mirar» : que lo dissapte següent, á una hora apres mitj jorn, al fer sa solemne entrada dita Senyora ab lo Senyor Rey, lo Cardenal d' Espanya, e molts comptes, duchs, barons y notables castellans, encara ab grans donas de títol y altrás ; en lo portal de Sant Antoni a'hont los Consellers 'ls esperaban per acompanyarlos baix páli, se feu una representació de Santa Eulalia, figurada per una don-sella en mitj de quatre ángels (Custodi, Sant Gabriel, Sant Rafael y un altre), la qual devallant de la torra «ab enginy molt artificiós», la saludá en vers, mentres en lo alt se descubria un grop d' imatges de reys, profetas y vérgens, voltats de tres cels que giravan lo hu contra l' altre ab gran luminaria (segurament tres rodas de iris raigjadas y transparents) ; y porque la Senyora Reina pugués estar sens incomoditat del sol, se alsá sobre lo pont ab entenas, un sobrecel de draps de lana : que marxant la comitiva al só de trompetas y tabals, la Reina entre lo Senyor Rey y lo Cardenal, ricament vestida de orfebreria, ab corona al cap, sobre coxins de brocat á cavall de una bella mula, eixa

destrada ó conduhida ab llarchs cordons per setse personas, y sostenint los vuyt bordons del páli los senyors Consellers y altres notables ciutadans; vingueren per lo carrer del Arrabal que estava empaliat y cubert de ramatje, veyentse devant la porta del Hospital dos cadafalchs en que estaban los ignocents y los infants de la casa ab lurs didas; y desde 'l portal de la Boquería seguint Rambla avall, endret del de Trentaclaus, hi havia «una bellíssima font molt grant, feta de tela, que paria fos de pedra, á forma de la font del Angel, y en ella vuyt aixetas, la meytat de las quals davan aygua y l'altra meytat vi grech, y además dos angelets llansaven aygua almescada». Passat lo portal de la Dressana qui vé al Dormidor de Framenors, tot aquell trast fins al plá de igual nóm, estava enramat y encordat alt ab rama, y en lo plá, se alsaba lo cadafalch hont tots devian aturarse per veure passar las confrarías. Dit cadafalch ab gradinata fins en terra, era tot cubert de draps de lana vermells, tenint en lo mitj sobre draps de rás (catifas), penjats en la paret, un rich dosser de brocat, baix del cual se asseguren en coixins de igual brocat sens cadiras, la Reina, lo Rey y lo Cardenal, y també per allí se assegué sens ordre, la demes companya, salvos los portants de bordons y cordons que ocuparen un banch aparellat á la esquerra de sas majestats. Cada confraría anaba ab son pendó, y algunas se distingian per son arreu y per certas representacions, segons l'ordre següent: garbelladors, mariners, barquers, revedors, fassaders, boters de fusta prima, matalassers, hostalers, payers (robavellayres) vestits com á comandadors de Sant Joan ab crucifix al pit «acompanyats de un concert de cantors de bonas veus», y son pendoner ben abillat sobre un cavall enmantat de drap de lana vert fins á terra; corredors, ab cert entremés de homens núus á cavall; ortolans ab altre entremés «de dos asens qui lauraven, e dones é homens qui sembraven levor d'espínachs ab una rossegant, fahents be lo dolent»; matrassers, espasers, ab la representació de Sant Pau qui portava la

gran espasa propia de la Ciutat; fusters y mestres d' aixà, teixidors de drap de llana, cotoners, mercers «ab representació de Sant Julià cavalcant, anant á cassa, en companyia d' altres de cavall, ab una tanca feta á forma de un bosch ab rama, del qual feren volar molta natura de ossells, ço es coloms, tortres, guatles, mussols e altres, e ab un ball de jovent ab círcols enremats, ab calses e barretes de grana, en una manera vestits, ab cascavells á les cames, fahent lo ball de la «tribalda», tots enramats de fullas d' eura»; blanquers, assahonadors, teixidors de draps de llí, mestres de casas y molers, boters de fusta grossa, gerrers y ollers, forners y blanquers, eixos «tots vestits de drap de lana blanca, ab berretes de grana cascú en son cap»; ferrers ab representació de Sant Aloy «qui anava sobre bestia, ab cadira, e devant ell la vibria de la Ciutat lançant foch per la boca»; sabaters, pellissers, pe-rayres, freners portant mantos de tela blava sembrats de argenteria, y capells ó sombreros; argenters molt ricament arreats «ab mantos e robes tots de xaparia d' argent, ab berretes, algunes totes de plata d' argent, e altres de drap ab joyells e fulles d' argent, e alguns portaven en lur coll cadenes de lo mateix»; sastres ab tots los prohomens y molts altres «vestits ab robes restraints de drap de lana, ab mánegues mantellines de vellut negre, portant en puny sparvers, xuriguers e altres ossells de cassa.»

Acabat lo desfilament, seguí la ruta per lo carrer Ample, Cambis Vells, Born, carrer de Moncada, Boria, plassa de Sant Jaume, Diputació, palau Episcopal fins á la Seu, ahont se cantá un solempne Te-Deum, retirantse despres SS. MM. en las casas d' en Gualbes y altrás prop de la marina.

Las festas duraren tres dias, segons costúm que persevera, tancantse las portas dels obradors, y debent tots los vehins escombrar los carrers y encontradas de sas casas, envelar ó empaliar los fronts de ellas, y fer luminarias allí per hont la Senyora Reina debia passar; y com gran festivitát, lo dia 5 d' Agost apres següent, fou feta profes-

só igual á la de Córpus, ab tots sos castells y entremesos.

Segons nota posada al peu d' esta relació, la suma total de la despesa feta per la Ciutat, inclús lo rich present de vaxella qu' era estil de ferse en tota entrada de Reys, muntá á 1581 lliuras, 2 sous y 2 diners.

II

A la curiositat dels precedents detalls, podrém ara afegir alguns altres, presos del registre de «Deliberacions» del mateix Municipi, que sens dupte interessarán á nostres llegidors.

En Consell de 23 juny, tractantse de lo que vuy ne diem programa de la festa, atés que la Senyora Reyna «mostrave haver desig de venir en aquesta ciutat, així per visitarla, com per intercedir que la Cort se conclogués, e lo principat fos compóst é posat en ordre, cobrant quiscuns lo seu e servantse la justicia»; é «essent dona, com per tots era sabut, de prosapia molt gran, e per sa qualitat e customs molt d' alt e excellent ánimo, agrandatse fos venerada e festejada, com era stat fet per los aragonesos en les noves entrades així de la ciutat de Calatayut com de Çeragossa; e sabut per los Consellers que lo Senyor Rey habia dit a dita Senyora que «aquellas cosas no eran nada comparadas a Barcelona;» convenia fes la ciutat no solament ço que acostumat havia en entrades de reynes, mes encara tant mes com ferse podria, á fi que coneguessen dita Senyora e los grans homens castellans, que aquesta ciutat amaba y veneraba, temia y desijaba servir a sos reys e senyors, no menys que los poblats en Castella.» Acordat donchs lo presupósit de gastos, dotse personas al effecte comisionadas, exposaren al Consell son pensament sobre las festas fahedoras, segons se segueix.

Primera jornada: que per los Consellers y Consell de 32, se elegissen dos antichs ciutadans per anar fins á Molins

de Rey á saludar á la Reyna, y lo mateix jorn dits Consellers, ab lo governador y altres notables, eixissen també fins á la albarda per besar las mans á dita Senyora, y voltar acompanyantla á Valldonzella hon aquella nit pendria repós, teniant preparadas 150 antorxas cubertas de cera blanca, 50 si convingués per anar al monastir, y las cent restants per la entrada en esta ciutat; á mes de lo qual se faria lluminaria per los marlets de la muralla, com en la entrada del Senyor Rey, havent all 40 ó 50 mascles de bombardas (canons) per dispararlos al arribar la Reyna al Coll de la Creu, al estar prop del monastir, y en la nit per semblant; además se dispararian gran sort de cohets desde dita muralla envers Valldonzella, cap á la entrada de la nit, y per los monastirs, iglesias, torres y casas circumvehinas entorn de la ciutat, se farian llúms, fochs y grans alimaries, cremantse també dins de la població axí per campanars com per terrats y carrers, grans llúms, fochs y falas, á mes de celebrarse balls y alegrias fins á mitja nit, y per moltes parts de Monjuich e de las montanyas que entornan á Barcelona, se farian així mateix grans fochs; quedant emprats per portar las antorxas lo jorn de la entrada vint fills homens de honor, y lo restant, homens de confrarias. També se diria al capítol de la seu que la iglesia fos empaliada y fornida de lluminaria, y que s' preparás brillant professó ab capas, per la recepció de la Senyora Reyna.

Segona jornada. Als obrers de la ciutat se 'ls manaria donar recapte que lo camí desde l' monastir vers lo portal de Sant Antoni y Rambla, fos tot escombrat y denejat de herbas y brossa, y tot regat y enramat de boga: que en lo portal se fes representació de Santa Eulalia en la forma que s' manifestaria de boca, si l' Consell ho volia saber, feta be y cumplidament: que s' faria cadafalch en l' hospital, per estar allí las didas dels infants de la casa y tots los ignoscents: se daria ordre que tots los orts de la Rambla tinguessen las portas ubertas, pregant als senyors d' ells que en llur encontrada fessen enramadas: que lo carrer

desde l' portal de la Dressana fins al plá de Framenors, fos encordat tot alt de part á part espessament, cubert de curas y ginestas, y ademés plantats de lloch en lloch arbres de verns ab gran enramada, feta en ells una gabia de rama «dins la qual estarian músichs així de corda com cantors, y homens que contrafarian lo xant del rocinyol.» En lo plá se alsaria lo cadafalch acostumat, empaliat y cubert de draps vermells (eixos reservats despues pera l' hospital), y la plassa envelada fins á mitg lloch; fentse també crida que tot lo carrer del Arrabal, lo carrer Ample y los demés per hont dita Senyora devia passar, fóssen envelats, empaliats y escombrats be y degudament; emprantse tambe á tots los oficis per metrers' apunt ab llurs pendons y fer reverencia á la Reyna en lo plá de Framenors «ab aquelles xemosíes que puguessen.» Per ser estret lo páli sots lo qual entrá lo Senyor Rey, y divent de nou anar ensemps ab dita Senyora, se manaria ferlo creixer en una tela ó pessa, ab lo qual quedaria de quatre de ampla, y serian preparats 24 trompetas y juglars per acompanyar la comitiva desde lo portal fins á la real posada, anant devant lo páli. Per quant la Reyna estaria en lo cadafalch del plá de Framenors, ultra lo passar de las confrarias se procuraria algun altre passatemp, majorment en cosa espiritual, pregant á est fí al reverent mestre Lopis de Framenors donés ordre de que en lo torn de llur cementiri ó en altra part ben vista, fos feta la representació de Llatzer, ab las degudas pertinencias.

En altra jornada seria feta professó por lo lloch acostumat, ab tots sos entremesos y castells, préviament reparats al efecte y de nou adobats (adornats) y si menester fóra, variats, ab tot compliment; pregantse á tots los monastirs de frares y monjas deixassen al clero las capas que menester hagués.

Item se daria órdre que per altra jornada la sala alta de la Llotja fos empaliada de draps de ras, be y magníficament, com millor se podria, y cuberta segons altrás vegadas era estat fet, y que en la part baixa dins de la casa ó buch del

edifici, se faria un cadafalch tant gran y ab la millor disposició que fos possible, ab un sitial en mitg per los senyors Reys, quedant á las parts deçá y dellá las donas de honor que anessen abilladas per honrar dita festa; á mes dos tronas per cobblàs de ministres á dos parts convenientes de dita Llotja, «qui sonarian per les dançes fahedores»; y debentse dar colació finadas las dansas, dins l'ort de aquella se prepararia un tinell en que hagués almenys cent bassinas de confits de diversas especies, ab àngels, banderas y altras «xemosías» ab bon cumpliment, «dada orde de que la collació fos tal que redundás en honor de la ciutat e no en blasfemia.» Despues de la collació, se suplicaria á SS. MM. muntassen dalt en la sala per mirar las quintanas y altras jocositats que s'farian, en la mar; á qual fi debian emprarse mariners ó lo art de pescadors ab «caros» (llanxas) de pescar, «aixi que en quiscun caro hagués dos homens ab pavesos e lances per fer dites quintanes, e una trompeta e un standart de senyal de la ciutat, e en quiscun «scalm» dels qui vaguessen, se fes una bandereta ab lo mateix senyal, e á quiscun home que seria en dit caro, fos dada una «carapussa» de drap vermell e groch, que portás al cap, e que los caros fossen tants en nombre com haverse porian.» A mes, al cap del móll seria bastit una forma de castell de tela, ab sos torratjers que mostrassen ser turchs ab banderas, y que lo castell fos combatut, escalat y prés, fentse algunas testas de turchs per mostrar aquellas com d'homens morts y degollats, quals testas los de las quintanas posarian en lo cap de llurs lansas. «E fet dit acte ab gran alerig, tiraian devant les dites Magestats e metriense en tret de fer junctes en mar.»

Del donatiu del argent fahedor á la senyora Reyna, se apuntá fos de 150 marchs d'argent, en aquellas pessas que s' deliberaria.

Mes, se feu apuntament de bastir una font en la Rambla, ahont millor convingués, baix la forma de la font de mar, y donant vi grech per aigua.

E mes, fou apuntat que los senyors Consellers pugues-

sen pendre setí carmesí per forrar las alas de sas gramallas de grana, que ho eran de vays.

També que s' fés una cadira real, cuberta de brocat, ab dos coxins de setí per seure la Senyora Reyna quant estaria en lo cadafalch.

Eixos pensaments aprobats, si be adobadas, toltas y ajustadas algunas cosas, deliberá lo Consell que se executássen, fentse la despesa de pecunias precedents dels drets de un diner sobre carn, vi y venema que al efecte se imposaren.

Heus aquí com los barcelonins del seggle XV aprofitaban, lo mateix que vuy en dia, las ocasions de divertir-se; y per cert que no n' treyan mal partit.

JOSEPH PUIGGARI.

ELS FILLS DEL IRÁN

ESTUDI FILOSÓFICH SOBRE LA PERSIA PRIMITIVA,

DEDICAT A MON AMICH APELES MESTRES

III

OM s' haurá pogut veure per lo que tenim dit, l' idea que del Mal ne tingué l' Iraniá era del tot diferenta de la que ha predominat fins ara, á partir de la decadencia greco-romana, cual espressió mes alta 's troba en la Edat Mitja. En los teólechs de aqueixa época, l' esperit del Mal se trobava sempre en la Naturalesa, lo mateix en sas manifestacions incultas y brutals, que en las manifestacions de sas parts intellegents ó cultivadas.

Tot lo Natural era diabólich. El Trevall, la Banca, la Filosofia, la Ciencia eran obras del Maligne, lo mateix que las passions, els instints, els moviments de la carn. Los servidors eran la dona, l' alquimista, ó 'l pensador, ó 'ls animals ó 'ls elements indistintament. Al dogma l' aturdia la paraula del home, parlava tan baix que sols podia ser sentit quan aquest callava. El «Verb» va ser sols momentáneo en sa emissió. Ab una sola bastava. El

Verb contínuo era un sacrilegi, era 'l diable fent la competència á Deu. Per aixó Satanás fóu tan imponent en aquella trista y fatídica época.

Ormuzd en la Bactria convertia á Ariman y 'ls morts ressucitavan, passavan á ser entre 'ls vius, y la Terra banyada de llum, plena de sabiduría y completament organizada 's convertia en un paradís.

El noble Iraniá veyá, encar que á través del mito, al igual que la filosofia moderna, la edat d' or devant, no enirera; en l' esdevenir, no en el passat. Y 'l cel aquí en la Terra, no demunt nostre y en un altre vida ultramondana. Aixís es que combatia ab gran esperansa, porque tenia confortat l' esperit per la seguritat d' éxit que li prestava tal creencia.

Zoroastre va ser el profeta més gran qu' han vist els sigles. Cada dia, á cada pas, veyem al Home convertir el mal en bé. Tot lo que 'ns rodeja, tots aquestos invents, honra de la especie humana, que registran la ciencia y la industria, no son més que «diables convertits en ángels» com diria si ara tornava. Ho es l' ayre que per la vela impulsa la nau, que per las aspas del molí converteix el gra en farina, que per la columna barométrica senyala las oscilacions del temps; ho es el vapor que impulsa la locomotora, mou els émbols de las máquinas de mil industrias diverses y l' élice del barco que va lleuger als paisos més remots; ho es la electricitat que transporta ideas y aconteixements en pochos instants d' un cantó de mon al altre; ho es el plom que forma las lletras de la imprenta, qu' enclouen en sí tots los pensaments y totas las paraulas, gracias á sa divisió elemental, que permet que sofreixin totas las combinacions posibles; ho es el metall que 's fon; ho es la nitroglicerina, nova mistura del llamp, que 'l home fulmina per esberlar lo que á son pas s' oposa; ho són tots els venenos avans, avuy medicaments actius, en mans de la medicina, gracias á la química qu' ha ensenyat que l' efecte bo ó dolent se devia á la quantitat ab que s' usavan; ho es, en fí, tot lo que 'l home

ha trasformat, juntat, serrat, trevallat ó modificat, per dominar als elements, sometre'ls á la acció del séu càlcul y servírsen!

Si la Edat Mitja ab sa crassa ignorancia no hagués cregut que tot lo mon era diabólich, si hagués distingit com feya l' Iraniá, y dit en consecuencia, que tot lo diabólich era lo incult, lo salvatge, lo indómit, y per lo tant que la peresa feya creixer al diable, y que desapareixeria aquest sols al esfors de la Ciencia y del Trevall, si els seus exorcismas haguessen sigut ideas, y sos espergis experiments, á bon segur que la societat se trobaria avuy á una altura en que no 's troba.

Mentres l' Iraniá no va ser dominat en sos conceptes y sa organisació social per el principi centralisador, era tant sols el trevallador valent, que sols combat el mal en la Naturalesa, com á forsa limitativa, com á negació del fer ó del reformar, com á inercia. Pero—per causas socials que fora llarch enumerar—va anar predominant al impuls teocrátich el principi diví, y 's va anar accentuant l' absolutisme Monárquich. Ahouramazda va ser divinísat y se li va donar una personificació simbólica. Se li va dar forma humana; se 'l va adornar ab la tiara y portant una corona á la má, ab faldas de plomas, ficat dins del disco lluminós del Sol ab alas.

Divinísat Ahouramazda, va quedar ja divinísada la lluyta, y com el que segueix lo diví tendeix á lo infinit, lo mateix en el temps que 'n l' espay, el persa, soldat natural d' Ormuzd, va somniar tot seguit en lliurar á son Déu del domini d' Arimán en que se 'l tenia en los paissos calents del Assia baixa, en els de l' Africa, y en els boyrossos de l' Europa. El déu li va treure l' aixada de la má, per donarli l' espasa; al passar de la categoria de llum pura y paraula eterna á la de Senyor Déu de 'ls exércits.

La lluyta, ja no es per ell la del trevall, sinó la de las armas. Va á la guerra menat per són rey, á passejar triomfant en las terras enemigas l' estendart de la llum, desde

lo alt el segueixen exércits de querubins ab sas alas d' or, devant de 'ls quals van els Amschapends, ab tot un estat major de Yazatas y Travaschis ¹ són Rey somnía ser el Monarca de tota la terra aix's com son Deu es el Senyor de tot el cel. Y res lo deté en la marxa triomfant, el valor que va tenir per lo trevall, la fe en l' éxit, l' han seguit també á la guerra y li donan la supremacia. Enarbolant la ferrada massa baixa á matar al monstre babilónich qu' atrapa emborratxat, y del primer cop li aixafa la testa. Mes ¡ay! que al esclafar el reptil ha rebut l' esquitx de son verí. El veneno del Magisme li ha corromput la sanch y li ha enervat la forsa. Y á son impuls s' ha transformat en un altre Home. No es ja 'l forjador robust, ni 'l pagés laboriós, ni 'l brau cassador de feras.

Ja s' ha posat la tiara; se pinta de blau cabell y barba, rissantse en bucles; se daura las unglas y las dents, se perfuma ab bálsam de Jenezareth; gasta encens de Gerdefan; olera lábdano, cinamomo, sílfuina y fum de mirra; porta brodaduras d' Assur, vestits virolats dels colors del Iris, plomas de pavo real, blanques pells de Isedonia, arrecadas de Ekbatana; collars de carbuncles y zafirs, brasselets y manillas d' or y ébano; parassols de la India; y quan va á cavall, necessita set criats que li estenguin al pas, tapisos d' Egipte y pintadas catifas babilónicas! Ja no beu l' Haoma: beu el vi Chaliban, y te cent donas. Ja no es el fill pur de la llum. Ha cambiat l' antorxa per el vano de plomas, ja no es invencible. ¡Oh grechs! espereulo á Marathon y á Salamina, que, per pochs que sigueu, la victoria es vostra.

Babilonia vensuda, va engolirse al vencedor y va assimilársel per complert. Dins d' ella 'l Persa 's va sentir bullir el cervell al impuls d' aquell ayre cálit. El vi li va trastornar el judici; l' espectacle d' aquell luxu va atréurel, y la dona, ab el concell de Belzebut—la serpent protecto-

¹ Ezequiel, c. I, v. 6, 8. Son els nomenats Izeds y Feroners.

ra de la luxuria—va acavar de corrómprel. Y després en lloch de las puras lleys zendas, va entregarse als fatalistas dogmas mágichs que pretenian endevinar el avenir y conjurarlo, observant la conjunció de 'ls astres y trassant ratllas y figuras enigmáticas.

Ahouramazda no podia ser transformat impunement en Déu. L' absolut no li cuadrava si no á la fi de la jornada, al estar organizada tota la terra segons Justicia. Pero 'l Persa en el moment en qué va veure son Monarca senyor de tots els païssos que conexia, 's va creure haber destruhit á Angromainyous, ab sols haver supeditat els séus pobles. Y va verificar la unitat de las dos potencias en Mithra. El Persa, va veure en aqueixas terras que recorren el Tigris y l' Eufrates qu' el sol allí ho feya tot, el Mal y 'l Bé. A intermitencias produhia la mort ó la vida, segons ho cremava tot y ho assecava, ó ho feya tornar á reviure. Y 's va creure que Ahouramazda y Angromainyous s' havian unit en ell. Y á aquest sol que desempenyava las funcions de un y altre, 'l va deificar baix el nom de Mithra. Pero Angromainyous no va desapareixer; en Mithra van subsistir sos efectes. No 's va cumplir la profesía del Zendavesta que deya que Ariman, la mort, la pesa, la destrucció, havian de desapareixer y transformar-se en trevall. El nou Déu únich va anular el progrés, va continuar fent el Mal com á funció divina y 'l Persa acatá sas funcions com á tals. Mithra va sofisticar la ley de Zoroastre y va ser el Déu de 'ls sacerdots, lo geni de la guerra, y va menar els Persas á la conquista d' occident. Y si 'ls grechs no 'l deturan, si Alexandre no va á trovarlo á casa seva per véncel y junyirlo al séu carro, avuy dia la filosofía de l' Europa lluytaria per emanciparnos la conciencia del domini de 'ls dogmas del Magisme. Pero tot caminava al Monoteisme; no podent entrar el Monoteisme Persa ab las armas, va entrar el Monoteisme Judaich ab el prosselitisme.

PARIS, JUNY DE 1875.

POMPEYO GENER.

EPISSODI

DE

LA MEVA VIDA ÍNTIMA

DEIXAUME recordar aquell temps ditxós en que la nostra terra estava en pau y mon cor també; aquell temps de dols esbargiment, de festes y d' amors, de alegres cançons y de inesplicables detalls que feyan tan bonica la vida. Ay! los recorts d' aquell temps s' arreplegan en mon cap, venen volant com á collas d' aucells, y tenen tota la frescor de la primavera. Pero ¡es tan trist y tan agradable recorre de un en un tots aquells recorts! La emoció que s' experimenta remou las entranyas y en ellas s' hi sent com un mar d' amargor barrejat de dolçura. ¿Aixó os sembla estrany? y no obstant es cert; sí, al recordar aquella juventut, aquell amor, aquell entussiasme, aquella plenitud de vida, se sent una desesperació que aconsola. Per mes que aixó no 's comprega de cop, ¡prou que ho comprenen tots los que 's troban com jo! ¿Qué sentiu quant en una época de malestar recordeu los temps ditxosos que haveu passat? ¿sentiu tristesa? ¿sentiu alegría? ho sentiu tot plegat; sentiu una tristesa que alegra, ó si voléu, y encara está mes ben dit, una alegría que entristeix.

Si, jo os vull recordar, hermosos dias! jo 'm vull complaure en anar ficant de mica en mica lo punyal en mon cor. Es un gust estrany; un gust que fa patir; pero es un gust.

Era un dia d' istiu; jo vaig arribar al poble de B*** á las cinch de la tarde; vaig baixar devant d' una petita casa que per una part donava al poble y per altra part al camp. Aquella caseta estava tota enramada d' emparrats que s' enfilavan per la porta y per las finestras, y s' estenian per demunt de la teulada. ¡Semblava un niu! Respirava alegría y amor; los aucells la voltavan, y tot lo sant dia no paravan de refilar per aquells encontorns. Semblava que allí tothom havia de ser ditxós.

Lo dia en que jo vaig arribar al poble de B*** era la vigilia de la festa major, lo 7 de Setembre. Quan vaig baixar de la tartana hont jo anava, ja vegí collas de gent que caminavan carrer avall derrera d' una cobla y d' un «ball de valencians». Jo 'ls vaig mirar fins á perdre 'ls de vista. Aquella animació, aquell anar y venir de minyonas cada una ab lo seu fadrí, aquell trasteig, aquell só de campanas confós ab los tons de la música que s' allunyava, aquells pagesos que plegavan del treball y recorrian ab satisfacció los carrers del poble, tot aquell quadro bonich y senzill, me tenia encantat. Y á mes, ¡era tan pura y tan hermosa la llum que il·luminava aquell quadro! figuréus la llum de la tarde d' un d' aquells tranquils y serens y blavíssims dias d' istiu! ¡una llum d' aquellas que 's reflectan tan bé en los ulls de las noyas bellas y en los cors dels bons! Lo sol ja comensava á pondre's; ¡los raigs anavan alts y dauravan los terrats y 'ls campanars y las puntas dels arbres. Allá dalt á la montanya, que 's veyia per demunt del poble, hi havia encara torrents de llum; pero allá baix al fons de la vall, la fosca ja confonia 'ls arbres y las pedras y 'ls marges y la gent que hi passava.

Jo estiguí en contemplació d' aquell quadro tan bonich, y després d' una estoneta vaig sentir un petit cop á ma espatlla. Me vaig girar y vegí á la María, que volia fer la

enfadada, encara que li fes traició una rialleta que se li escapava.

—Y aixís pensas en mí? ¿Vens á B*** pera estarte á la porta de casa meva? Jo 'm creya que venias per mí.

—¿Per qué he de venir, donchs?

Entrárem en la casa, es á dir, entrárem al cel. Ay sí! aquella petita casa era un gran cel; y si ara fos possible tornar á gosar lo que recordo, no barataria pas lo cel de l' altre vida, per aquell cel d' amor que llavoras me volta-va. ¡Y estava creat pera mí! sols pera mí! Ah! ¿per qué jo no sabia estimar llavors tot lo que valia aquella felicitat? Ara es que l' estimo, pero ara ¡ja ha passat! La María era l' ángel d' aquell cel; ella tot ho alegrava, tot ho iluminava ab la claror del seus ulls. ¡Qué n' era de bonica! la primavera fresquejava en sas galtas y una rodona de parfum, que s' escapava d' ella, la voltava sempre com aquella auréola que volta als sants. Oh! la meva hermosa María! ¿per qué no 't puch tenir encara entre mos brassos com te tenia llavors? ¿per qué jo no pensava com penso ara? Jo llavors inespert, massa jove, indiferent, sense saber lo que costa de trobar lo verdader amor, no hi donava importancia. Me deixava, sí, afalagar per aquell amor, me abandonava á la corrent, pero mon cor no s' hi entusiasma, ma voluntat no 'n feya son objecte únich, jo no 'm consagrava tot sancer á fer la felicitat de la María, á no pensar no mes que en ella, á viure no mes que per ella. Jo 'm creya que al mon lo cor se pot omplir de mol- tas maneras y ab gran facilitat; creya en la gloria, en plahers imaginaris, en la grandesa; creya que hi podia haver un altre amor millor que aquell; ¡millor que aquell! ¡infelis! ¿per qué jo no coneixía la veritat?

¡Y que n' era de bona la María! en son cor hi vessava 'l sentiment; ella hauria volgut que tot lo mon hagués sigút ditxós, que may ressonés cap crit de dolor, que no hi hagués ni una sombra de guerra. Oh María, María! si alguna criatura nos ha donat idea del esperit perfecte y de la bellesa de Deu, si en la terra hi há algun reflecte del

cel, fóres tú, tendra noya, pobre ponsella morta avans d'esclatar.

Ella m' estimava ab tota sa vida; me deya «mon amor! mon coret!» no pensava mes que en mí, s' entretenia en imaginar plans de felicitat pera nosaltres dos; ¡no feya res mes que estimar! pero estimava ab naturalitat, ab senzillesa, sense dar importancia al seu amor. La María havia nascut al camp, al camp s' havia criat, y en ella no hi havia cap d' aqueixas vanas pompas, d' aqueixas tentadoras apariencias, d' aqueixos finjiments que semblan tan bonichs, que atrauhen tant, pero que en realitat valen ben poca cosa. Jo tenia lo cap ple de fum, farcit d' ideas falsas, y aquell amor no 'm satisfeya. Ja he dit que jo era inespert y massa jove y que no coneixia 'l mon. L' idea que d' ell ne tenia formada era enterament distinta de la realitat.

L' endemá del dia en que vaig arribar al poble de B*** me despertá lo to de la dolsayna que passava pe 'l carrer. Me vaig llevar y guaytí á la finestra. Lo sol comensava á sortir y l' espay estava ple de olor d' espígol, que las sagristanas havian escampat. Las sagristanas son noyas fadrinas que 's vesteixen ab trajos capritxosos, pe 'l dia de la festa major, y cada una ab un fadrí que l' acompanya, van al dematí á escampar espígol pe 'ls carrers, y al mitj-día á vendre cocas per las casas. Una vegada y altra las segueix la cobla. A la tardè hi acostuma á haver ball al envelat, en honor de las sagristanas, y ellas son las que s' hi enduhen la palma. Aquesta costum l' he vista en tots los poblets y vilas de certa part de Catalunya.

Aquell dia 'l passárem alegrement la María y jo. ¡Ella estava tan contenta de tenirme á son costat! com que no vivia mes que pera mí, tenintme ja ho tenia tot. Jo anava á véurela cada festa; arribava al poble 'l dissapte á la nit, y al dillums al dematí me 'n tornava á la ciutat de T*** ma residencia habitual. Ja feya anys que 'ns estimavam; nos vam coneixer de petits durant una temporada d' estiu que la meva familia va anar á passar á B*** per

allunyarnos del cólera que delmava á la pobre gent de la ciutat de T^{***}. La María era órfana de pare y mare ja feya molts anys, y vivia ab una tia, una bona dona que no crech que sabés que al mon hi existeix lo mal. Totas duas passavan una vida tranquila y ditxosa; no eran ricas, pero tenian un trosset de terra, del qual ne treyan lo necessari pera mantenirse y vestirse. ¿Y qué n' haurian fet de la riquesa? ¿haurian tingut una existencia mes pura y mes ditxosa? Ay! mes ditxosa fins á cert temps, per que després ¡ja veureu quin cambi!

Lo dia de la festa major, aquell dia á que m' he referit poch avans, la María, sa tia y jo, vam anar á missa. Allí n' hauriau vist de llums, de flors y de sedas en tots los altars! pero 'l mes bonich de tots era l' altar major que semblava materialment un jardí. D' entre mitj de tants gerros de flors y de tants ciris encesos, s' alsava la imatge de la Mare de Deu. Aquell dia era una de sas principals festes: lo 8 de Setembre. Hi va haver gran ofici, gran sermó, y l' iglesia estava plena de gom á gom. Al presbiteri hi havia un llarch banch á cada costat, y sentats en aquells banchs hi estavan los homes que constituian l' ajuntament. Tots anavan ab bandes vermelles y ab gambeto, encara que fos al estiu; lo senyor batlle que seya al cap del banch dret duya á mes á mes espasa, tenia al seu derrera, dret, l' agutzil en actitud respectuosa.

Aquell dia havian fet pujar al poble de B^{***} la musica de la ciutat de T^{***} y ja os podeu figurar que la musica no podia mancar al ofici. Los que cantavan eran lo xantre, lo mestre de minyons, tres ó quatre homes del poble y cinch ó sis noyets. Ab tot alló la pobre gent se creya que ja ho tenia tot, y 's pensava que aquella festa major era de las festas mes lluhidas que hi pot haver.

Al sortir de l' iglesia, la María y jo vam anar á rodar pe 'l poble. La tia de la noya se 'n va tornar á casa y 'ns va encarregar que no triguésem á la hora de dinar. No estranyeu que la María anés sola ab mí; als pobles petits hi há la verdadera llibertat, perquè també hi há la

verdadera honradesa. Allí 'ls pares deixan anar solas á sas fillas, y ni sisquera sospitan que 'ls puga succehir alguna cosa de mal.

¡Qué satisfeta estava la María anant ab mí! Per tot arréu hont passávam atreyam las miradas de la gent; las fadrinas y 'ls fadrins al veure 'ns s' acostavan com si parlessin baix. Alguna vegada quant passavam molt prop d'ells y ellas, sentiam paraulas per l' estil:

—M' allá, aquell es lo promés de la María de cal Ramon del hostal.

—Oh! y ella s' ha posat las arrecadas novas, ¡mira com lluhent!..

—Que n' es de bonica!

La María tenia una rialleta pera totas sas amigas; á las mes íntimas las donava una estreta de ma mentres passávam.

Tornárem á casa á l' hora que 'ns havia dit la tia, y á la tarde, quan ja havian passat las horas mes fortas de sol, vam anar al envelat á veure 'l ball. ¡Allí n' hauriau vist de moviment y d' animació, de flochs y de coloraynas, de mocadors de crespó grochs y vermells! ¡allí n' hauriau sentit d' alegre gatzara, de paraulas de festeig, de promesas d' amor! Y tot confós y barrejat ab los tons de la musica que omplia aquell perfumat espay y convidava al ball.

Era ja vespre quan la María y jo tornárem á casa. La tia ja 'ns esperava á la porta, enrahonant ab altrás vehinas y passant revista de tots los forasters que havian anat aquell any al poble per la festa major.

A la nit no hi faltáren cants pe 'ls carrers, lluminaria, y mes tart un petit castell de foch que aixecáren á la plassa Major devant de la porta de l' iglesia.

L' endemá al dematí, aprofitant la hora de la fresca, quant apénas comensava á sortir lo sol, me vaig despedir de la María y de sa tia. La pobre Marieta sempre que 'm despedia 's posava á plorar, per mes que sabés que al disapte vinent nos tornariam á veure! Jo l' aconsolava ab

bonas paraulas, pujava á la tartana y pegava carretera avall. Llavors la María sortia á la galería de la part que dava al camp, y 's treya 'l mocador y 'l feya bellugar al ayre, fins que 'm perdia de vista. Tot aixó succehia cada vegada.

Vaig marxar, donchs, aquell dia, y avans de las onze del dematí, ja era á la ciutat de T***.

Per anar de B*** á T*** s' acostuma anar en carruatge fins á la vila de C*** allí 's puja al tren, y de C*** á T*** sempre pe 'l camí de ferro, s' hi trigan uns tres quarts d' hora. Quan jo vaig pujar al tren, al departament hont me vaig ficar no mes hi havia duas senyoras; una jove, guapa, magníficament vestida; l' altra un poch entrada en anys y ab vestit mes senzill. Al entrar las vaig saludar; ellas me varen contestar de la mateixa manera; me vaig asséure al costat de la mes jove, y siga perque 'l carácter dels dos fos animat ó per un' altra circumstancia, desseguit vam entrar en conversació. Parlárem dels camps de mon país, del bon cel, dels sentiments, de l' art, qué sé jo de quantas cosas mes! La meva companyera tenia un accent dols y net, parlava deliciosament, y demostrava estar instruida y coneixer molt lo mon. Me va dir que 's deya Carolina, que era viuda d' un vell marqués, que vivia quasi sempre á Madrit, que viatjava sovint, en fi, me doná molts altres detalls de la seva vida. Tots dos nos varem franquejar y simpatisárem desseguida. Aquella dona tenia flams en sos ulls y alguna cosa que atreya; la seva conversació 'm seduhia, y jo me l' hauria estat escoltant horas y horas que m' haurian semblat minuts. Arribárem á T*** baixárem del tren, y jo 'm vaig despedir de ma companyera. Pero encara que no estés ab ella, no vaig fer mes que pensarhi. Aquell mateix dia la vaig trobar al teatro é hi vaig tenir una llarga conversació; quan surti-rem crech que ni l' un ni l' altre sabiam quina funció havian fet. L' endemá vaig anar á visitar á la Carolina á la fonda, y després la vaig acompanyar á veure las antiguitats de la ciutat de T***. Anavam nosaltres dos sols; l' altra

senyora, que era com un' «ama de llaves» se va quedar á la fonda. Aquell dia encara várem essernos mes franchs que la vegada que 'ns coneguérem, y fins parlárem d' amor. D' amor! ¿y era possible? ¿y la pobreta Maria? ah! ja os he dit que jo tenia 'l cap ple de fum y d' ideas falsas, que no coneixia 'l mon, y que no sabia apreciar lo verda- der amor. Jo 'm deixava seduhir per las apariencias; la pompa y la lluentor me tentavan. Sols os diré que va ar- ribar lo dissapte y no vaig anar al poble de B***; ni sisque- ra vaig pensar en lo que devia patir la pobreta María. La Carolina, 'm tenia lligat á T*** y jo 'm creya ditxós al cos- tat d' aquella filla de la gran ciutat, oblidant á la senzilla filla del camp. Al diumenge, la Carolina devia marxar á Madrit, y jo 'm vaig apariar per acompanyarla. Marxárem en efecte tots dos, v 'l viatge que durá dos dias me va sem- blar dos bufadas. Oh! aquella dona 'm tenia ubriacat; jo sentia una verdadera passió per ella, y tot lo del mon no hauria sigut prou per allunyarme del seu costat. «Vaig á entrar al gran mon, pensava jo, me ficaré á l' alta socie- tat, sentiré tota la forsa de la vida y del plaher. Aqueixa dona si que sab estimar, y no la María que no ha nascut mes que pera viure en un recó de mon. Ara sentiré las grans passions, seré ditxós, tindré amichs d' importancia, y sobre tot tindré l' etern amor d' aqueixa dona que ha nascut pera mí com jo he nascut pera ella. ¿Debia jo enfon- zarme en un poblet de mala mort ó en una ciutat d' úl- tim ordre, sense coneixer may lo gran mon y la verdadera vida?» Tot axó pensava jo, y feya mil y mil castells al aire ab los quals adornava lo meu futur. De quant en quant sentia en mas mans un contacte suau que 'm remo- via tot lo cor; eran las mans de la Carolina que queyan entre las mevas. Jo las estrenyia, y ella m' acostava la cara y 'm pagava ab una riatlleta.

Arribarem á Madrit y llavors comensá pera mí una épo- ca de plaher, pero de plaher febrós y frenétich; jo donava massa forsa á la meva vida; en cada dia gastava la forsa que hauria hagut de distribuir pera sis dias. Jo anava á

passar la major part del temps ab la Carolina; ¡que pocas estonas estavam separats! Ella continuava seduhintme: á mos ulls, no havia perdut res ni decaygut gens. ¿Creuriau que vaig oblidar completament á la pobreta María? ¡Qué devia fer allá en lo poble de B*** trista, anyorantme, plorosa! ¡ab quin neguit devia esperar cada dissapte! ¡ab quina angunia devia contar las horas! y despres, ¡ab quina pena tan amarga devia veure que jo no hi anava! Pero jo llavors no pensava en res de tot axó y sols vivia per la Carolina. Sí, vaig entrar al gran mon, coneguí á la gent de l'alta societat, vaig viurer la atropellada vida; aquella atmósfera que 'm rodejava me tenia encisat. Jo 'm creya que 'l plaher era inagotable, y l'apurava á dolls, á torrents; lo meu cor batejava ad tanta forsa que semblava voler estripar mon pit. ¡Quina vida! ¡y com l'hermosejava la meva estimada! Jo n'estava orgullós; era una de las principals damas de l'alta societat, y en bellesa no n'havia cap que la guanyés. Tenia molts admiradors y molts que la pretenian, y alló era l'únich que enfosquia una mica lo cel de la meva felicitat. Pero la Carolina ho coneixia, y una sola de sas paraulas, una sola de sas miradas, desfeya l'ombra de aquell cel y 'l sol hi tornava á lluhir pur y seré com may. La meva estimada me prometia amor y 'm deya que 'l seu may acabaria.

Pero ay! aquella vida no devia durar gayre. Després d'alguns mesos, un dia al entrar al quarto de la Carolina, mentres ella era fora, vaig trobar obert un petit calaix del «necesser,» y un paper que estava demunt d'uns volants de musselina, me va despertar l'atenció. En aquell paper jo hi veyia una lletra estranya, que no era pas la de la Carolina, ni tan sols lletra de dona. Sense pensar en si jo era indiscret ó no, vaig acabar de obrir lo calaix y vegí altres papers ab la mateixa lletra. Eran cartas. Ne vaig treure una y la vaig llegir; al acabar; semblava que un llamp m'hagués ferit; vaig quedar blanch, inmóvil; devant meu hi havia un mirall, y al véurem'hi, jo mateix no 'm reconeixia. Després d'uns moments en que jo esti-

guí com atontat, vaig sortir d' aquell quarto y de la casa, y m' en aní precipitadament cap á la meva. Tot just me vaig veure sol, vaig arrencar en lo plor mes amarch del mon; un plor que no sé quantas horas va durar. Aquell dia no vaig menjar ni dormir ni passejar; res, res mes que patir y plorar. L' endemá á mitj dematí vaig rébre la visita d' un amich al que feya cinch ó sis mesos que no veyá perque ell estava de viatge. Me va trobar en un estat llastimós y 'm va preguntar la causa. Avans de contarli jo, ell me va dir:

—¿Tal vegada la Carolina?...

Li vaig contar tot, perque ¡consola tant esbargir lo cor quant s' hi té un gran pes! Lo meu amich me va dir que no estranyava res de lo que me havia succehit perque la Carolina ja tenia fama de capritxosa.

—Peró es qu' ella m' estimava!

—¿Encara t' ho creus? La Carolina sempre te tres ó quatre amants á l' hora, es á dir, no 'n té cap, perque no estima á ningú.

—¿Y tot aquell amor es fingit?

—Tot fingit.

—¡Y qui m' ha trahit! el que 's deya 'l meu millor amich.

—¿Que 't creus que aquí se 'n troban gayres d' amichs? ¿creus que sols aquell t' ha fet trayció? altres y altres diuhen mal de tú y 't fan tot lo mal posible.

—Jo que 'm creya que 'l gran mon...

—Donchs lo gran mon es molt petit.

Y 'l meu amich tenia rahó. ¿Qué n' havia tret jo del gran mon? desenganys, decepcions, pérdua d' esperansas y de creencias, lo fastidi, lo cansament, l' amargura ficada al moll dels ossos, y 'l cor tot fet mal-bé. Amistat! ¿hont era? ¿quí m' havia sigut lleyal? pompa! ¿qué era al fi? riquesa! ¿quina me 'n restava després d' haver gastat com á boig? vida! ¿acás no l' havia malgastada també? plaher! ¿acás no s' havia estroncat de cop pera no tornar á rajar may mes? amor! oh! l' amor que jo creya lo mes constant,

lo mes bonich, lo mes resplendent, m' havia omplert de tenebras y de soletat.

Resolguí fugir d' aquella atmósfera que 'm feya tan de mal; vaig marxar de Madrit als últims d' Agost, y arribí á T*** al dia 3 de Setembre. Estiguí quatre dias en mon pais natiu, malalt y sofrint horriblement. Me vaig llevar al dia 6 y vaig pensar en la pobreta María. Llavors compreguí lo qu' ella m' estimava y lo que val l' amor verdader, y un raig d' esperansa se ficá en mon cor.

Al dematí del dia 8 vaig pujar al tren per anar cap al poble de B***. «Encara seré ditxós! deya jo, encara seré ditxós! Ara ja conech lo mon y no fugiré d' aqueixa felicitat senzilla y verdadera, que potser es l' única.»

Al baixar del tren, vaig pujar á una tartana y 'm vaig dirigir depressa cap al poble de B***. Poch avans de arribar al poble, á un costat del camí, hi há 'l cementiri. Las altres vegadas que jo anava al poble, ni sisquera 'm parava en aquell lloch; però llavors me vaig aturar porque hi vegí molta gent, y entre ella dos escolans ab la creu dels enterros. Baixí de la tartana y vaig preguntar á un dels homes que hi havia á la colla:

—¿Quí s' ha mort que vé tanta gent? ¿s' ha mort lo mes rich del poble?

—S' ha mort lo mes bo, me respongué, y mirantme de fit á fit, feu una exclamació estranya.

—¿Quí s' ha mort? vaig tornar á preguntar.

—S' ha mort la Maria que vosté coneixia tant.

Aquellas paraulas me deixaren gelat. ¡Morta! ¡Ella morta!

Me vaig dirigir cap al poble; jo anava com á foll. Al entrar al primer carrer vegí los balls de valencians, las sagristanas, los fadrins y las fadrinas festejant alegrement; vaig sentir la dolsaina, la música. Ah! aquell dia també era lo de la festa major; però ¡quán diferent pera mí, de la festa del any anterior! ¡aquell moviment me semblava tan trist!

Vaig anar cap á la petita casa dont hi vivia la meva es-

timada d'altre temps. La casa estava deserta; pe'ls vehins vaig saber que la tia havia mort feya mesos, y que la María havia patit tot lo que 's pot patir en aquest mon. ¡Y tot per mí! tot! y no obstant la pobreta va morir benehint-me. Quant ho vaig saber, las llágrimas no m'hi deixavan veure y un terrible remordiment me punxá 'l cor. Ah! jo vaig ser la causa de la mort d'aquell ángel, y per quí? per una dona capritxosa que 'm va enganyar. Aquella petita casa avans tan riallera, tan plena de flors, havia sofert un gran cambi. La casa semblava un mas robat; las flors havian desaparegut, y fins l'emparrat havia perdut todas las suas fullas y s'ajupia mitj mort.

No'm vaig poguer estar mes temps en lo poble; vaig marxar desseguida, y desde llavors no he tingut un dia alegre. Sempre veig l'imatge de la pobreta María, y 'm desespero pensant que jo hauria pogut ser l'home mes ditxós del mon, y que no ho vaig ser per culpa meva. Ah! ¡quan errats aném moltes vegadas! tenim la felicitat, no la estimém en lo que val, la deixém correr, la busquém en altre lloch ahont no es, y quant advertim lo nostre engany, quan volém tornar á tenir aquella felicitat, ja no la trobém; ja hem fet tart.

JOSEPH MARTI Y FOLGUERA.

UN ESTUDI AGRÍCOLA

IMPORTANT

SESSIONS PREPARATORIAS—OPERACIONES VERIFICADAS

DISCUSSIÓ PRÁCTICA

UTJANT per l' éxit obtingut en l' any passat per l' Institut agrícola catalá de Sant Isidro que 's proposá demostrar los efectos de las aradas modernas en el pla del Llobregat, hem d' aplaudir que aquest any se haja proposat ensajar allá mateix els sistemas de poda del cep mes usats en Espanya, antichs y moderns, y també algun dels qu' están mes en us actualment en la vehina República, comparantlos al mateix temps entre sí.

Els sistemas que s' han explicat com á tipos, son : á la cega, d' espasa y daga, l' usat en Sitjes, en cordons horisontals, sobrecoll y brocada y el de Guyot. Además, s' exposáren mostras dels sistemas següents : á la rastra, brocada ab dos brassos, en vara, y de taco ó pistola perfeccionat.

Al efecte, en los dias 3 y 4 de Febrer el senyor don Lluís Justo y Villanueva doná las «sessions teóricas pre-

paratorias» y convenientes al objeto, en el local del Instituto, para trasladarse el día siete á la vinya de pruebas en el Hospitalet, ahont el podador Francisco Gelabert, d' allà mateix, que, dit sia de pas, obtingué l' honrós títol de soci auxiliar d' aquella corporació, per l' inteligencia y afició als treballs del camp, efectuá las operaciones, de las que nasqué la discussió práctica del dia 7.

Digué 'l senyor Villanueva que desde l' any 1860 venia ocupantse en aquell mateix lloch d' assumptos referents á l' agricultura y qu' unas vegadas estava constituït en professor y altres en simple expositor dels fets qu' anavan á practicarse y una de tantas era aquesta. Crech, digué, qu' aixó pot donar resultats, com ne donáren els ensaigs practicats l' any passat, puig que per ells foren introduhidas 43 aradas de Ramsomes y Howard d' Inglaterra. Que l' Institut agrícola no venia á ensenyar; al contrari, á preguntar per medi de la discussió y qu' ell no feya mes qu' exposar els documents del plet qu' els oyents constituïts en jurat anavan á fallar.

Desseguida passá á definir la «Viticultura» dihent que consistia en fer produhir á la hectárea de vinya la major quantitat de raims possible y al capital en ella empleat el major tant per cent d' interés.

La Fransa 'ns ensenya á traure 200 hectólitros per hectárea, fent produhir al capital fins un 22 per cent d' interés, pero no 'ns diu si es á costa de la vida del vegetal ó de la qualitat del producte. Per els sistemas empleats per el senyor Buxeres en Martorell, Gil en Reus, Oliver en Huesca, etc., obtenim en compte de 25, 100 cargas de raims, que tampoch ens diuen si 'l vi que resulta, l' ayguardent que s' obté, etc., de las 100 cargas, ix á millor preu relativament qu' el de las 25 y al revés, afegint que mentres en Espanya per terme mitx obtenim 25 cargas de raims per hectárea de terra-vinya, la Fransa n' obten 80. ¿A qué es degut aixó? Unica y exclusivament á la poda, segons diu l' indicat senyor Villanueva.

Luego passá á explicar la «poda á la cega,» que 's ve-

rifica en Guadix y en altres punts d' Andalusía, qu' está descrita per Hidalgo Tablada y en obras francesas, y consisteix en tallar completament els sarments ab qualsevol instrument, trayent tots els borrons vistos. Dona de 18 á 20 raims, sent aixó degut al clima y á las condicions de localitat, etc. A aquest sistema podém donarli 'l nom d' «andalús» porque sols se verifica en aquell pays per las rahóns exposadas ara mateix.

El de «sobre coll y brocada» consisteix en deixar dos borrons de l' any passat en el sarment que 'ns ha de donar fruyt en el vinent y un en l' altre sarment destinat exclusivament á vegetació per aquell any, y es el mes generalment usat en Catalunya.

Avans qu' aquest, Columela en l' any 70 de J. C. propaga y adopta en Espanya 'l sistema de «daga y espasa,» que consisteix en deixar un sarment llarch ab molts borrons y un altre curt ab poch, per qual semblansa li dona 'l nom anteriorment citat, atesa la forma en que quedan y l' us que d' aquellas armas se feya en aquell temps.

Mr. Guyot en Fransa, si bé ho mirém, no ha sigut mes qu' un perfeccionador de Columela, puig que son sistema consisteix en deixar un sarment llarch per fruyt y 'l curt per vegetació, ab la sola diferencia qu' ha subjectat la branca de fruyt horisontalment ab fils de ferro enganxats á unas estacas verticals clavadas en el terreno, porque la sava, corrent ab dificultat, pogués aumentar mes els raims: y 'l sarment de fusta completament vertical porque ab dificultat pogués arribar al extrem del que no debia donárnosen. No obstant y aixó, en varios punts de Catalunya, en Sitjes ¹ per exemple, ab la célebre malvasía

¹ Ara que parlém d' aquesta vila, no podém menys, que recordarnos d' una expressió, que 'ns avergonyiriam de citar ahont va ser dita, referent á la cuestió de las «sitges» pera guardar els grans, ja conegudas desde temps inmemorial en Espanya, segons descriu Varron. Per lo qu' un espanyol demostrá sobre la cuestió d' un premi que fa poch se va donar per l' invenció d' aquells depósitos sota terra á una temperatura constant pera conservar las llevors,

deturan la circulació de la sava enrotllant y retorsent el sarment sobre sí mateix y posantlo horisontalment ab unas forquetas de canya: per qual medi també en molts punts de nostre pays aguantan el fruyt. Fixantnos en aquets sistemas trovém que 'l Guadairo ó andalús trau tots los borrons, el catalá 'n deixa dos, mentres que 'l de Columela ó Guyot ne deixan molts. Si comparém aquets dos últims, sols hi veurém diferencia en la manera d' estar colocats el sarments, aixó es: l' antich espanyol no 'ls subjecta, 'ls deixa llibres; mentres que 'l modern francés forsa la vegetació deturant la sava.

Després passá á definir el cep y la poda, preguntant. ¿Qué es un cep? Es un ser viu qu' ha de reunir totas las condicions de vitalitat pera 'l millor desentrollament possible. Si se 'ns permet compararlo ab l' home, dirém: ¿Qué es poda? Es tallarli las unglas, cabells, rentarli la cara, tot el cos, etc., es posarlo en condició de ser poda civilisada. ¿Creuhen vostés, digué, que sens la má del home no hagueran donat fruyt tots los arbres? En Galicia per cada olivera conreuhada posan un duro de contribució y no obstant hi han oliveras bordas que donan fruyt, mes ó menos bó, aixís com hi ha agram en els camps per mes que no s' hi sembri y moltas vegadas se perseguesca. Hi habia un pagés que 'm deya: tinch quatre parras sense conreu y 'm dona mes producte qu' una mojada conresada. Tot aixó 'ns demostra que la poda y l' empelt transforman l' arbre boscá en arbre d' hermoiseig ó d' utilitat. Aixís com, quan volém un animal per carn l' alimentació es carbonosa (plástica) y la locomoció es poca ó nula; mentres que quan lo volém per l' obtenció de llet, li doném aliments azoats ó nutritius (respiratoris,) buscantlo

contestaren que 'n nostre pays las tenian única y exclusivament pera amagar els fruys de la rapinya (sic) dels de casa mateix. Tot aixó pera excusar la copia y la primacia en son us. ¿Sucedirá sovint en moltas cosas? ¡Desgraciadament sí, y sobre tot en assumptes d' agricultura com hem tingut y tindrem ocasió de demostrarho altras vegadas!

de potas llargas y molt os porque puga caminar molt: aixís també, la poda serà mes curta ó mes llarga segons la que 'ns proposém, y partint del principi de qu' ahont hi ha ombra, ó no hi ha vegetació ó, si n' hi ha, es molt poca, la poda te per objecte, unas vegadas deturar la circulació de la sava, altres disminuir la quantitat de sombra porque 'l terreno estant net d' herbas, podrá absorvir els 2.700° de calórich latent que necessita y portarlo á las arreletas, que may serà bó que s' exposen al fret fort.

Finalment, feu una porció d' indicacions y recordá diferents prácticas establertas pera fer l' «alto sava:» expressió ab la que 'l senyor Villanueva indicá la detenció de la mateixa; algunas de las quals apuntarém de passada.

Considerant la zona templada en que 'ns trovém, los borrons del any passat nos donan el profit, y 'ls del mateix any no 'ns ne donan; d' aquí qu' al podar per el sistema catalá, el sobrecoll nos dona 'l fruyt porque 'l borró es del any passat y la brocada 'ns dona la fruyta porque es del actual: mentres que en Guadix ab el sistema á la cega obtenen raims al mateix any per rahó de ser el clima molt calent.

Si la sava corra massa depressa en l' interior del vegetal, donará molta llenya y cap ó poch fruyts, mentres que si logrérem aturar el mohiment en cualsevol punt, obtindrém un borró fructífero: d' aquí qu' á Fransa 'ls jardineros penjan un pes ó bé lligan un cordill á la branca pera qu' isca un borró; altres trauen un anell de l' escorsa y també, segons diu Dubreil, posan el fruyt cap per avall y damunt d' un plat pera que 's fassa mes gros. A Castella y Aragó pujan á las nogueras y altres arbres bastonejantlos pera que ab l' extrasvasació de la sava iscan borrons de fruyt y en Tortosa carregan de pedras á las figueras pera deturar el moviment ó ferlo mes pausat.

Hi ha una lley de nostres antepassats qu' avuy califiquém de «Paradoxa» y es la simetria. Aquesta lley está en los vegetals y es la que tenim de voler en la poda pera que 'ls raigs solars y 'ls vents regnants en lo pais la banyen per igual. Un dels vicis qu' ho ocasiona es la tallada de la

fusta. Pera tallar una branca ab respecte al borró hi ha que considerar dos planos horisontals y es precís que 'l tall ó intersecció siga la diagonal. Si estimulém la fusta farém creixer el fruyt y vice-versa.

Cada arbre necessita la major cantitat possible de llum, ayre y calor: d' aquí que Mr. Guyot diga en la plantació de la vinya, que las tiras de ceps deuen posarse á tal distancia, de modo que 'l sol toqui á totes las fullas. En nostre hemisferi, en tesis general, aixó 's logra posantlas d' Est á Oest, deixant perdre algo d' aquesta, segons els vents regnants en el pais y quan el sol nos las pogués cremar. Además hem d' atendre á la plantació dels ceps que deurán estar á una distancia doble de la sombra projectada per els mateixos.

En la sessió següent s' ocupá de presentar la estadística vinícola de Fransa (perque d' Espanya no la tenim) fentnos veure las cantitats que 's produhian y 'l preu á que 's venian los vins.

Las «operacions verificadas» l' endemá, consistiren en pendre un tros de vinya jove, que va cedir son propietari 'l senyor Oliveras á instancia de la subdelegació del Institut Agrícola d' allá y 's feren d' ell tres divisions, compostas de sis renglas de ceps en cada una.

El primer tros s' adobá ab els «fems complerts» que fabrica «L' Agricultora catalana» establerta en l' Hospitalet, en el segon no s' hi posá cap mena de adobs, y en el tercer hi han els adobs «salins» de casa 'ls senyors Estruch y companyía de Barcelona, tan sols ab l' objecte d' estudiar la influencia del azoe y del fosfat en las diferents podas allá practicadas, quals resultats no podrém comensar á veure fins al Setembre vinent.

Las renglas de cada tros están podadas del modo següent:

1. ^a Sistema francés de Mr. Guyot.	} 12 ceps
respectivament.
2. ^a En cordons horisontals.	
3. ^a Poda de taco ó pistola.	
4. ^a Al estil de la malvasía de Sitges.	
5. ^a De Sobrecoll y brocada.	
6. ^a A la cega.	

Encara qu' algun d' aquestos sistemas no darà cap resultat, han hagut de practicar-se per punt de comparació y á manera de estudi. Dich aixó, perque alguns dels presents, que ab son criteri prácticich ho notaren, sápigán el propósit.

A pesar de la cruesa del temps en aquell dia, fou molt gran la concurrència, com ho es y será sempre que 'ns proposem seguir alguna operació d' importància pera 'l pays.

El dilluns següent fou la «discusió práctica» en el local del Institut, y per cert no deixá res que desitjar, puig comparegueren á mes de molts socis de Barcelona, alguns de fora, qu' ho animaren bastant. Cada hu enrahoná ab el llenguatge que millor li paregué y com casi tots eram catalans, no 'ns ferem pregar molt en acceptar l' oferta que 'ns feu el senyor President D. Antoni Rovira y Borrell.

Oberta la sessió, el senyor Villanueva exposá terminantment y ab molta claretat els punts sobre 'ls que debia basar la discussió, recordant lo qu' havia dit els dias anteriors, per si algun dels presents no hagués assistit á las sessions preparatorias.

Els punts principals que 's someteren á discussió y sobre 'ls quals se feu cridar la atenció, foren :

1.er Si 'l sol debia donar á la terra en l' estat actual de nostra vinya baixa.

2.^{on} Essent els borrons foliculars ó de fulla y fruyters ó de fruyt ¿per quina rahó en Catalunya hi ha la tendència general á deixar las brancaes que vaju sempre creixent dretas, favorint la fusta y en Fransa al revés?

3.er Essent las fullas els aparatos respiratoris ¿per quina rahó deixem que cayguen en terra ajegudas en la capa d' ácid carbónich, ahont no poden respirar ni deixan passar el sol?

En quant al primer punt tots estigueren conformes en que 'l sol debia tocar al terreno ahont estavan els ceps pera la perfecta maduració del raim, si bé 's feren algunas

observacions molt oportunes respecte á terrenos blanchs ó calíssos y altres no gayre comuns en nostre pays.

Al·segon s' hi feren algunes objeccions y entre altres la de que 'n Espanya generalment graduem el valor del vi per la quantitat d' alcohol ó esperit que conté y com usualment á major quantitat de líquit corresponen menys graus alcohólicos ; d' aquí que preferian la qualitat á la quantitat, estalviant d' aquest modo un esforç de vegetació perjudicial á la vida de la planta.

L' últim fou el més combatut, puig que dos parers diferents eran apoyats : l' un, per una majoria important y l' altre, per una minoria respectable, ja que la primera opinava que l' exés de sol ó escalfor aixugava massa 'l terreny produhint l' escaldament dels raimos y la sequetat consegüent á las arrels dels ceps, mentres que la segona, demostrava que la remoció continua de la terra y 'ls cuydados feyan desapareixer tots aquets inconvenients y suplia totes las faltas indicadas anteriorment per els que deyan en un principi qu' aixó era impossible per la falta de brassos, y que vingueren á confirmarho després ab l' ajuda del treball y de las máquines inventadas.

Avans d' acabar aquesta ressenya 'm permeteré indicar qu' en mon concepte aquest es el verdader camí que deuria continuar l' Institut agrícola catalá de Sant Isidro, ab tant éxit comensat per sos fundadors, ab la convicció de que si aixís ho fá, tindrà l' aplauso del país en general y de la classe agrícola en particular, que sabrá col·locarlo en el lloch que 's mereix, qu' es el qu' ab tanta gloria com profit ha sapigut col·locarse en anys anteriors, conquistant-se un bon lloch entre las nacions més civilizadas d' Europa.

FRANCISCO X. TOBELLA.

CAS VERITABLE

ERA un fillet y una mare
y la Verge dels Dolors.
Era una caseta blanca
amagada al mitj de un bosch.

La mare, una santa dona,
no tenia mes tresors
que una estampa de la Verge,
la filosa y un bon cor.

Lo matí fila que fila,
la tarde una estona al hort,
de cap vespre di 'l rosari
y després... ¡quín son mes dols!

Si la mare era una santa
son fill era un pom de flors:
lo bon Jesuset li deyan
las donas de aquells entorns.

Sas galtas eran de rosa
y sos ulls eran de sol;
tenia los cabells rossos
y una enveja negra al front.

Quant jugava cada vetlla
tot nuet sobre 'l bressol
sa mare s' hi enmirallava
y se 'l menjava à patons.

Y entre muxaina y muxaina
tot posantlo de genolls
li feya di' un parenostre
à la Verge dels Dolors.

Y la estampa de la Verge
 ab un esguart ple de amor
 semblava que se 'ls guaytava
 y 'ls benehía à tots dos.

Mes ¡ay! ni plahers ni penas
 solen durar assí molt:
 un jorn la mare plorava
 porque 'l seu fill era mort.

—Verge santa, Verge santa,—
 deya en mitj de son dolor,
 —¿qué vos he fet per dexarme
 tota sola en aquest mon?

Mon fill era m' alegría
 y haguera estat mon consol;
 ¿quí 'm cuydarà en ma vellesa
 si vos m' heu pres mon tressor?—

Una nit que axi 's planyía
 se dormí, y al fort del son
 sentí una veu que li deya:
 —Mira.... y demanam perdó.—

Y la mare 's sentí feble
 com si hagués envellit molt;
 se trobà pobre y malalta
 lluny de sa casa y son bosch.

Y vejé al mitj de una plassa
 plena de gent y de pols
 una forca, y en la forca
 un home penjat pel coll.

La mare 'l coneix y 's senya,
 li agafa gran tremolor,
 y mitj morta d' esglayada
 cau en terra de genolls.

Perdoneula, Verge santa!
 Aquell hom' penjat pel coll
 tenia los cabells rossos
 y una enveja negra al front!

ANICET DE PAGES DE PUIG.

TORTOSA DESLLIURADA

LLEGENDA EN ROMANÇ.

I.

DEVANT la porta artisada
de la Casa del Consell
tot lo poble de Tortosa
desficiós crida y s' empeny.
En llurs cares demacrades
brillar la esperança 's véu,
que ha arribat messatjria
del bon Comte Berenguer.
Travessant ab greus fadigues
l' estol de moresca gent
que per recobrâ' à Tortosa
de Valencia hi menâ 'l Xech,
al consell dú la resposta
del messatge que aquest féu
demanant socors al Comte
contra 'l valencià infedel.
No menys ansiosos que 'l poble
que bullí al defora 's sent
la resposta del messatge
esperan los Consellers;
y 'l messatjé' ab véu pausada
son comès los va dihent,
â cada nova paraula
la esperança allunyant d' ells:
«Lo Comte per guanyâ á Lleyda
»ses maynades ha mester
»y no pot als de Tortosa

»aydar, com voldria ell;
 »que si poden aguantarse
 »dins Tortosa lo just temps
 »de traure als infels de Lleyda
 »hi anirà ab tota sa gent.»
 Al sentir semblant messatge,
 restan muts los Consellers;
 quan ha passada una estona
 aixís parla lo més vell:
 «Ja la fam minva les forces
 »dels defensors més valents
 »y al enamich cada dia
 »arriba gent de refresch.
 »La defensa es imposible
 »y prompte, retuts, veurem
 »deshonrades nostres filles,
 »escarnir la Santa Créu,
 »les llars nostres esfondrades,
 »perseguida nostra fé
 »y lo jou del esclavatje
 »pesà al coll nos sentirém!»
 —«¡Aixó may, mentres Déu vulla!
 crida alçantse un Conseller;
 »un remey nostres mals tenen,
 »mes cal tractarlo ab secret.»
 Quan la proposta han sentida
 à l' una tots l' han admés
 y de cumplirho à trench d' auba
 sobre un Crist fan sagrament.
 Bell punt surten à la plaça,
 rebull entorn d' ells la gent;
 saber volen la resposta
 que ha portada 'l messatjer,
 emperó 'l Consellers passen
 capbaixos, entre mitj d' ells,
 y 'l poble la plaça deixa
 tot astorat, mut y fret.

II.

Seguda prop de la llar
 y al vell ascón recoltzada,
 adormint un infantó
 al dolç escalf de la falda,
 la esposa del Conseller

vers la porta ab ansia aguayta
puix espera à son marit
y li estranya la tardança;
que de casa eixí al matí
y es la nit ja ben entrada.
Ja 's determinava à eixir
à cercarla en sa frisança,
quan la deté la ramor
de passos que va acostantse
y una véu que diu tot baix:
—«¡Al auba!...»—y un altra: ¡Al auba!..
li respon y à l' hora veu
son marit que 'l dintell passa.
Portant la mort dintre 'l pit
y 'l dol pintat en la cara
s' assenta prop sa muller
sense dir ni una paraula.
Envers ell gira los ulls,
la dona moltes vegades
y cada volta un sospir
ne respon à sa mirada.
—¿Qué teniu, lo méu marit,
que tan trist tornau à casa?
—Res, muller, al llit anau...
¡féu la dormida ben llarga!
Emportéusen' l' infantó,
persignéuli pit y cara...
Si un resplandó 'us despertés
preguéu á Déu, mullé' aymada...
—¿Vos quedau aquesta nit
ô heu d' anar à les muralles?
—¡Pobres murs! demà seràn
un munt de runes fumades!
—¿Qué voléu dir?... ¡no us entenche;
vostres paraules m' espantan!
—Anàusen' al llit, muller,
féu la dormida ben llarga...
Deixàume besar l' infant,
lo fillet de mes entranyes,
y quan al llit lo poséu
persignéuli pit y cara!
Y al besá' al dormit infant
concirós un sospir llança,
y sa muller, sens dir mot,
entra à son fill en la cambra.

Pensatiu vora la llar
altre cop torna à sentarse
y de fadiga retut
la són ses parpelles tanca.
Quan fa una estona que dorm
entre somnis aixis parla,
y al sentirlo sa muller
vora d' ell no pert paraula:
—«Males noves, messatjer,
»al Consell havéu portades...
»¡mes, abans d' esser del Xech,
»Tortosa serà cremada!
»Nostres filles y mullers
»abans qu' esser deshonorades
»los hi obrirà 'l tendre pit
»lo tall de nostres espases...
»y ans que veure 'ls fills esclaus
»que no poden defensarse
»cendra 'n faràn nostres llars
»quan aixequen rojes flames!...»
Més no escolta sa muller,
que ha sentit be prou y massa,
y llançant de rabia un crit
diu, tota encesa en coratje:
—«¡Déu del cel! ¿Y sols perquè
»maynades del Comte us mancan
»mataréu mullers y fills
»y faréu cendra les cases?
»¡Via sus! lo méu marit;
»anàusen' à les muralles
»qu' allí us jur que haig de portar
»un estol de tigres braves!
»¡Més forta que 'l meteix mur
»serà demà cada mare
»defenent la seua llar
»y 'ls fillets de ses entranyes!»—
Y ans que puga torná en sí,
mentres esbarat l' aguayta
ella prén una destrat,
un capell y al carré 's llança.

III.

¡A mi veniu, o dones tortosines,
 les qu' adormiu l' infant prop de la llart!
 ¡Veniu á mí, les que teniu donzelles
 desig y enveja á un temps del fer alarb!
 ¡A mi veniu també, tendres esposes
 que en braços s' adormiu d' espos aymant;
 veniu à mí, y mostràu tot lo que poden
 les febles dones defenent ses llars!
 Ja l' àngel de la mort batent ses ales
 son alé impur extén per nostres caps
 y del incendi les rojenques flames
 vol que li dongan per son fret escalf.
 ¡Veniu à mí, ó dones tortosines,
 si voléu honra y vida y fè servar!

Aixis per carrers y places
 va cridant ab forta vèu
 en tant que à les portes truca
 l' esposa del Conseller ;
 y com en nit de tempesta
 creix y udola lo torrent,
 aixis creix l' estol de dones
 que s' aplegan aprop sèu.
 Via fan dret à la plaça
 'hont juntat s' ha lo Consell
 y aixi als Consellers los parla
 la dona ab severa vèu:
 —«Consellers, los de Tortosa,
 »escoltàume en nom de Déu,
 »y aixís Ell vos benehesca
 »com vullàu fé 'l que us diré.
 »Trametéu secret messatje
 »á aquest Rey Seyt Abuceyt,
 »fentli saber com Tortosa
 »socors del bon Comte té;
 »y bon punt l' auba clareje,
 »empunyant lo fort coltell,
 »al defora 'ls murs llancèuvos
 »com un desbordat torrent.
 »Naltres dalt de les muralles,
 »la ciutat defensarem :

»¡no hajàu por que l' entren moros
 »mentres llars y fills tinguem!
 Lo messatge trameteren
 que l' incaut alarb cregué
 y apuntava just del dia
 la primer llum en l' orient,
 quan plé lo cor d' esperança
 y després de pregá' à Deu,
 sortiren los de Tortosa
 brandant los tallants acers.
 —«¡Via sus! Déu va ab vosaltres,
 cridan les dones als séus,
 »feriu ferm y sense treva
 »muyran tots! ¡Visca la fé!
 Y enhardits los de Tortosa
 per los crits de ses mullers,
 com lo segador espigues
 caps pe 'l camp van extenent.
 ¡Allá va, plé de vergonya
 lo Xech valencià ab sa gent
 mentre 'ls tortosins li aixalan
 l' aligot arréu, arréu! ¹
 Del Ebre les clares aigues
 la roja sang ja tenyeix
 y en sos crestalls, sepultura
 trova la muslina gent;
 y al veure, de les muralles
 la desfeta dels infels
 aquelles heroiques dones
 alçan un càntich á Déu!

FELIP PIROZZINI Y MARTI.

¹ Alusió al sagell de Seyt Abuceyt.

TEATRE CATALÀ

MOLTA més activitat que en altres anys anteriors s'observa en lo teatre català en la temporada d'enguany. Oberta aquesta ab una obra del reputat escriptor D. Joseph M. Arnau, titolada DONAS, abans de que desaparegués de la escena va sostenirla en los derrers dies de son llegítim éxit, un quadro de costums barcelonines, del mestre en gay saber D. Frederich Soler, que ja per son títol LO JARDI DEL GENERAL cridà poderosament la atenció del públich abans y tot de que fos estrenat; y per à ocupar son lloch un cop aquestes obres foren tretes de l'escena, lo mateix senyor Soler n'estrenà una altra que ab lo títol LO DIDOT es la que avuy se representa invariablement y per la costum tant coneguda en los dies de teatre català.

Fora ja de la escena les dues primeres obres y molt próxima à desapareixer de ella la derrera estrenada, seria fora de tò que parlasses extensament de aquelles ja que no sabem si arrivarem à parlar en temps hàbil de la segona; emperó sí que volem fer constar l'aplausos ab que foren rebudes per mes que en l'análisis d'elles poguessem trobarhi imperfeccions no lleugeres y que solzament una pràctica y perfet coneixement de la escena y costums y jents de Barcelona podian amagar als espectadors. Ni l'originalitat era la qualitat rellevant de la una, ni l'interés era 'l fort de la altra, emperó en totes dues y en moltes escenes hi havia la saba cómica de bona mena, la gracia en lo dir, la veritat en los tipos (no realisme) y l'abundó de xistes, que tanta nomenada ha donat als senyors Arnau y Soler en nostre teatre.

Lo DIDOT, obra del últim de dits senyors, es la producció de mes empresa dramàtica de les estrenades en lo que va de temporada, y sense volguer dir que sia de cap d'ala es la que mes ha cridada la atenció del nostre públich.

Es lo DIDOT una producció d'aquelles que menos portan lo segell de la seua paternitat. Si bè en certs llocs s'observan les condicions y qualitats que formen la fesomia dramàtica del nostre popular poeta, s'hi veu per altra part una intenció de sortirse del camp en que s'havia desenvolupat (quasi sempre) fins ara; de fugir dels camins que fins avuy s'havien recorregut; y sobre tot de traure del encallament en que se trovava, à la escena catalana; idees totes que no sobresurten massa en altres obres del meteix autor.

Com en la DONAS del senyor Arnau, la acció del DIDOT (en molta part) te lloch entre gent de ciutat y de la classe elevada, cosa à la que no estabam gayre acostumats; y aquesta intenció mereix per sí sola un aplauso puig que semblava (pe 'ls personatjes de les obres dramàtiques) que à Catalunya no hi hagués mes que un estament ó condició social (que per cert no n'ha sortida massa ben guarnida de ses aparicions en la escena) ó bè que los altres, si es que hi fossen no 's prestessen mica à la idealisació dramàtica.

Ab la seua comedia ha demostrat lo senyor Soler (com altres autors ho havian provat) que era molt errada aquesta opinió y que 's podia ab talent y coneixensa de la escena y sobre tot ab bona voluntat, armonisar perfectament la caracterisació catalanesca (escusa que s'dava per à no sortirse del pedregal) ab aquell tirat d'universalitat, que uniforma ó confon les elevades classes socials de la major part dels paisos civilisats.

Un dels esculls majors que 's presentavan als autors per à emprendre aquest camí era 'l llenguatge. ¿Com deurian parlar sos personatjes? Grave problema era aquest, puig que no podia portarse en la escena «catalana», lo llenguatge que per sa desgracia y nostra parlan moltes gents de ciutat, castellanisant ó catalanisant mots propis d'una ó altra llengua formant, si se 'ns permet la frase, un emmaranyat CALÓ ARISTOCRATIC; ni tampoch podia 'l poeta ferlos parlar ab la castissa y polida frase dels fills de nostra alterosa montanya sensa que ningú deixas de coneixer la disfressa de ses espressions.

Y ja en aquí havem de dir que el senyor Soler ha resolt sinó à la

perfecció molt acceptablement aquest assumpto, donchs que sensa negar (molt al contrari) lo compromís que li dona son títol de mestre en gay saber, de treballar per la puresa de la llengua y ab puresa de llengua, que no hi ha ningú que note en los personatjes una frase impropia (impropia per sa desgracia y nostra repetim) dels qui per sos trajos y costums poden passar com fills de la major part dels pobles del « mon civilisat ».

¿Y donchs si baix aquest punt de vista no escassejem nostres aplausos al autor de *Lo Didot*, baix lo punt de vista dramátich, es à dir considerant la obra per l' acció y son interés y sentiment, qualitats aquestes que relluhen en lo caràcter dramátich del senyor Soler, tindrem d' augmentarlos encara?

Greu nos sab haverho de confessar, empero no es pas aquesta la obra en que principalment hi lluhu la força dramàtica del autor. Ne sabem pas si encarinyat ab lo títol de l' obra ha volgut ferla de totes passades y passant per damunt de tot, la veritat sia dita, que 'n molts punts y pasatjes sembla feta per compromís.

Ni l' argument es interessant, per mes que l' acció sia moguda, ni 'ls personatjes conmuehen ni agradan per son caràcter. Començant pe 'l protagonista, que tant podria ser didot com deixarho de ser, lo veyem titubejar desde les primeres escenes; dominant per un caràcter mesquí y vulgar y egoista en Pelegrí nos acusa una debilitat de caràcter no gens en armonia ab lo feix que porta durant tota l' obra vivint ab ell y quasi bé sols ab ell reté lo segret d' un crim, per ell comés per amor à la noya que ha criada, y quan podria dirlo impunement lo calla mes y espera á confessarlo quan ja quasi no 'n hi ha necessitat, quan ja 'l desenllas, esta hagué caygut al parany que li ha tramet, (¿precisament quí?) lo caràcter mes manso de tota la obra, lo cosí tonto, calavera y presumit, que ell ha fet ballar à satisfacció seua per molt rato al devant de dos miralls.

Y si del protagonista passam à les altres personalitats mes accentuades, als pares de la nena, los veyem foschs è incomprendibles moltes vegades y quasi sempre antipátichs y sense quasi egoistas sempre, è inservibles per lo desig de l' autor de conmourre; ab lo contrast de son mutuo desamor, y l' amor sensa mida que 'ls lliga à sa filleta.

Allà ahont veyem, sí, la ma experta de l' autor es en perfilar los

personatjes de segon terme; per mes que 'l caràcter de 'n Lluís y en Pelegrí, dramàticament considerat, sian fals lo un y pesat y empalagós l' altre; per mes que al dibuxar la DIDA s' hague mirat massa lo senyor Soler en allunyar del públich lo recort de una de ses obres mes aplaudides; hi veyem en ells y també lo del majordom aquella ma segura del dibuixant que no ha de refer ni retocar.

Nos sab greu, empero ho havem de dir, l' auditori ha de recordar ab mes gust escenes secundaries y quasi deslligades de l' argument que no pas aquelles culminants en que tot autor xifra l' éxit vertader de les seus obres; y si be aixó nos demostra fins ahont arriba lo poder escénich del senyor Soler nos acusa al meteix temps lo precipitadament que escriu quan no distribueix cumplidament ses forces ó s' erra al distribuirles.

No volem pas dir ab lo anteriorment exposat, que hi manque completament la vida escénica en Lo DIDOT, solament probar que de les obres del autor es aquella en que menos hi es y en la que menos podia serhi donats sos élements constitutius; pero hi ha escenes bones, riques de color y de veritat y fins situacions dramàtiques que foran mes aplaudides si la intuició del públich no tractás de veure en algunes reminiscencies de altres molt conegudes obres dramàtiques.

L' execució del DIDOT sensa esser completament acabada nos ha donat la proba de que 'ls actors del teatre catalá poden fer mes y mes de lo que han fet fins ara. Les senyores Mirambell y Abella y 'l senyors Fontova, Soler, Goula, Fuentes y Llimona demostran que, estudiosos com son, per ells no s' ha de perdre una producció y estem esperant ab ansia l' estreno de una obra del meteix senyor Soler de caràcter històrich, que nos ve anunciada, per veure en nostre teatre, als actors y al autor, ab un vol que no han assolit encara.

R.

BIBLIOGRAFÍA

REVUE DES LANGUES ROMANES publiée par la Société pour l' étude des langues romanes.—TOME 7e: Janvier, Avril, Juillet 1875, (avec un fac-simile et une carte) (476 pag.) y TOME 8e: Octobre 1875. (264 pag.) —Montpellier.

ACABEM de rébrer en esta redacció l' últim nûmero de dita Revista, qu' es lo segon dels volums dalt referits, y com qu' abdos comprenen los treballs publicats l' any present per sos ilustrats redactors, glosarém ab breu coment, com de costúm, los que tinguan alguna importancia pera Catalunya.

Son, donchs, de notar :

En lo «volum 7e», secció dels «dialectes anciens»:

«Documents sur la langue catalane des anciens comptés de Roussillon et de Cerdagne (suite).» (Alart.)—Segueix esta curiosa colecció, publicant en est nûmero los 4 capítols del XXV al XXVIII, que conténen documents perpinyanenchs dels anys 1304, 5, 6 y 7, útils tant à la historia com à nostra llengua.

En la secció dels «dialectes modernes»:

«Poésies populaires religieuses de la Catalogne.—Goigs, coblas, laments, càntichs, diálechs, miseris, etc.» (J. Pin y Soler). — Comensa eix escullit aplech per los «Goigs,» dels quals ne dona algu-

nas noticias bibliográficas, transcribint ademés los següents: «Goigs de la Santíssima Trinitat», que 's canta en l' iglesia parroquial del poble d' Espluga; «Goig del Santíssim Sagrament», molt generalisat â Catalunya; «Goig del San Cristo de Salamó» (provincia de Tarragona); «Goig en alabansa del Sacratíssim nom de Jesus»; y «Goig en alabansa de la imatge admirable de Maria Santíssima, trobada en la soca de un lladoner, venerada en lo convent dels pares Caputxins de la vila de Valls, del camp de Tarragona.»—En una nota d' aquest article s' anuncia la próxima publicació, per lo Prebere Roux, rector de Banyuls-sur-mer, d' una colecció dels «goigs» populars del Rosselló. Altre tant se podria fer per algun de nostres afortunats coleccionistas, triant lo típich, raro, interessant y de millors condicions literarias d' entre sa nombrosa cullita.

«La Cançó de Catalunya». (Albert de Quintana). — Aquesta bella composició, conéixenla prou nostres llegidors pera que'n diguém res.

En la secció de «Mélanges et bibliographie»:

«Victor Balaguer, Poesias completas.—Madrid, Aribau, 1875, In-12, 412 pages.»—Detínguda bibliografía d' aquesta notable obra catalana.

«Bulletin bibliographique de la langue d' Oc pendant les années 1872, 1873 et 1874. (Dialectes modernes.)»—En est curiós catálech escrit per S. Léotard, hi trobém compresos los següents llibres:

En 1873: «Roux (Francés), curat de Banyuls de la Marende. Catalanes y catalanades (parla rossellonesa). Primer llibret.—Espirade-l' Agly, Jammet.—In 18, 207 p. 2 fr.»

En 1874: «Balaguer (D. Victor). Lo Trovador de Montserrat, poesias, etc.»—Es la obra dalt citada.—«Courtais (P.) Dolsuras. La Pedregada y la Dotzena d' en Pau XIII; poemas comichs.—Montpellier, Ricateau, Hamelin, In-8, 16 p. 60 c.s»

Y en la secció dels «Périodiques:»

«Le son catalan ny». (Alart)—Curiós article gramatical, escrit en resposta â una observació que P. Meyer feu en la «Romania» (1874 pàg. 417) sobre un text catalá.

En lo «volum 8e,» secció dels «dialectes antics:»

«Etudes sur quelques mots nouveaux d' une charte landaise de 1268 ou 1269. (Alart)—Lo diploma del pays de Landes (Gasconya) à que 's refereixen dits estudis, fou publicat per lo savi Meyer en la «Romania» (Octubre 1874, pàg. 433-442) presentant diverses paraulas novas, que subjectadas al estudi del erudit Alart, han produït aquest treball, per lo que tenen relació a b la llengua catalana de la qual, diu, ja he mostrat las relacions íntimas ab lo bearnès y los altres dialectes pyrenenchs (Reine des langues romanes 1873, p. 517-521) y la ventatja incontestable que té, de haber conservat fins nostres dias, millor que cap altre dialecte de las llengüas romanas, al menys en las quatre quintas parts de las paraulas, las formas de la llengua primitiva, tal com existia en lo segle XII.»

«Notes critiques sur quelques textes provençaux.—II. Blaudin de Cornuailles (C. Chabaneau).»—En ellas se confirma la opinió de Mr. Alart de qu' aquest text es provençal y no catalá.

«Documents sur la langue catalane, etc. (suite).—(Alart).—Continuació d' eix notable aplech diplomátich, que compren los capitols XXIX y XXX, y en ells diferents ordonaments dels anys 1308 y 9.

En la secció dels «Périodiques»:

«Romania, 13.—Menciona l' article favorable qu' en esta Revista se dedica als «Estudios de lengua catalana» de nostre savi amic lo Dr. D. Manel Milá y Fontanals.

Finalment se comprenen en los dos volums de que tractém, diverses «novas», de las quals donará á coneixer la redacció de LA RENAISSANCE en la secció corresponent, las qu' interessan mes á Catalunya.

Per lo migrat extracte que venim de fer de la excelent «Revue» que publica la «Société des langues romanes,» mirada unicament baix lo prisma català, comprendrà qualsevol l' activitat literaria de nostres germans de Provença, pero los lectors de LA RENAISSANCE veuràn altre prova major y patent d' ella, en l' anunci d' una série de «Publications spéciales» que ha motivat, lo nombre cada dia

major dels col·laboradors de dita Revista, en la qual no's poden insertar ja, sens un augment considerable de volúm, tots los treballs que s'ofereixen. Serà esta «serie» un complement de la Revista, que comensarà per cap d'any ab una edició de 200 exemplars de quiscuna de las 3 obras següents:

«1.º PROVERBES DU BEARN, par M. V. Lespy.—5 fr.

2.º POETES CATALANS (NOVES rimades—Codolada), par M. Milà y Fontanals.—5 fr.

3.º «Les Patois de la basse Auvergne et leur «Littérature,» par M. Henri Doniol, membre correspondant de l'Institut.—5 fr.»

La col·laboració que hi presta nostra patria es, com se veu, digníssima, ja qu'està representada per un de sos mes ilustres fills. Celebremho ab gran satisfacció y esperém per medi d'aytals esforços de provensals y catalans, un bell pervindre à las literaturas d'abdos pobles.

DESEMBRE, 1875.

A. BALAGUER Y MERINO.

LO RAT PENAT, calendari llemosí corresponent al any de 1876, Valencia. — Estampa de la Viuda de Ayoldi, 1875.—156 pág. en 8.º

Ab singular complacencia registrem l'aparició de lo mencionat Calendari que comptant ja dos anys de vida, nos demostra los elements que hi ha à Valencia pera conrear las lletras catalanas y l'amor que à ella porta son coleccionador D. Constantí Llombart.

Tallat LO RAT PENAT en lo patró del Calendari Català, després de las noticias propias de semblants publicacions, obra la colecció de treballs literaris ab una «Revista del any passat» en que lo colector s'ocupa detingudament del moviment literari à Valencia y del de la llengua catalana en general, dolentse de que no tingan mes aficionats en dita Ciutat y anunciant llohables projectes, com los de la fundació d'una Academia ab lo títol de «Los fills de la Morta viva»

per medi de la qual desitja 'l senyor Llombart contribuir à aquell patriòtich resultat, aixís com la publicació de varias obras referents à las lletras é historia valenciana.

Segueixen intercalats un bon nombre de treballs en prosa, poemes y anécdotas y curiositats, si interessants los primers, notables algunas de las segonas. Senyalarem entre la prosa los «Apunts biográfichs d' en Víctor Balaguer y 'ls d' en Jaume Peyró per lo senyor Llombart y los articles d' investigació histórica dels senyors Olmos y Carboneres, y en poesia «La flor blava» de Maria de Bell-lloch, l' «Aubada» de Llorente, «L' enderroch» d' en Pastor Aicart, composició que 'n recorda una de nostres mes celebrats poetas, tres «Aubadas» d' en Víctor Balaguer, «Ahont» de Careta, «Las tres germanas» d' en Ferrer y Bigné, «L' aucellet» d' en Francesch Ubach, «A una rata pinyada» d' en Joan Pons, y una «Epístola» d' en Víctor Iranzo, autor que á mes de un relevant mérit reuneix la circumstancia de que sent aragonés, escriu en catalá y manifesta grans simpatías per nostra literatura.

Ans de termenar debém fer notar que en general está bastant descuidada en las composicions la part de llenguatge y la ortográfica. Per lo que respecta à la primera hem notat algunas formas y espressions massa particulars de la localitat qu' haurian de procurar dester rar los autors valencians pera acostarse al català literari, y en quant à la segona la tendencia à usar la forma «tj» en lloch de la «tx», per exemple en la paraula «ditxa» qu' escrihuen «ditja», tendencia nascuda sens dubte de la forsa que donan los valencians à la «tx» fentla igual à «ch» castellana, la cual, no obstant, may pot traduhirse per «tj» en català.

Lo senyor Llombart mereix una coral felicitació per part de tots los catalanistas per la constancia de sos esforços pera arrelar à Valencia la afició à nostras lletras que en veritat no hi han trobat fins al present la acullida que fora de desitjar.

BARCELONA, MARS DE 1876.

A. P.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS

DE BARCELONA

DESPRES de la publicació del cartell, que ab data 28 del passat ja-
ner vejà la llum en los periòdichs, algunas corporacions y par-
ticulares han tingut á be oferir nous premis que deurán esser adju-
dicats en la festa d'enguany baix las condicions que mes avall van á
serne exposadas.

Lo retràs ab que han sigut oferts, degut á la forsosa tardansa per
part d'est Consistori en notificar sa definitiva constitució á las cor-
poracions á que es costum donarne coneixement, han fet que dits
premis no poguessen ser inclosos en lo sobredit cartell; mes desitjós
de correspondrer á la generositat y galantería dels ofertors, te la
honra d'anunciarlos als poetas y escriptors catalans que vullan ob-
tarhi, podent esser remesas las composicions baix la mateixa forma
en lo «cartell» anunciada fins al mitj-dia del 20 de Abril vinent, am-
pliantse lo terme pera aquets premis únicament, en rahó al retart
ab que se anuncian.

Los premis indicats son los següents:

«Un ram d'olivera d'or», oferta de la Excma. Diputació Provin-
cial de Barcelona á la millor oda sòbre la Pau.

«Un clavell d'or», ofert per la Excma. Diputació Provincial de
Girona al millor romans sobre costums populars de Catalunya.

«Un lliri de plata de tres flors», oferta de la Exma. Diputació Pro-
vincial de Lleyda, á la millor poesia que canti qualsevol dels fets
que componen la historia de Lleyda ó sa provincia.

«Un medalló de plata y or», ofert per la Excma. Diputació Provincial de Tarragona, al millor treball poétich sobre qualsevol punt de la historia ó assumpto referent á aquella ciutat ó provincia.

«Una colecció de 30 vistas fotogràfiques de la illa de Mallorca», inéditas fins avuy, tretas per lo procediment autotipia, formant un album de regulars demensions, luxosament encuadernat, oferta del fotògrafo D. Heribert Mariezcurrena, à la millor monografia en prosa catalana sobre «un artista català, mallorquí ó valencià.»

«Una ploma de plata y un titol de soci de mérit del Centro de lectura de Reus», oferta de dita Societat, al autor de la millor poesia que en forma de romans ó de llegenda canti alguns dels fets mes gloriosos de la historia de Reus.

«Una estatueta de plata» representant la Deesa Ceres, oferta de alguns entussiasistas fills de la Cerdanya, en nom de tota la familia Ceretana, à la millor composició en vers sobre 'l tema Bellesas de la Cerdanya.

Lo Consistori aprofita aquesta ocasió, pera consignar un segon extrem que conté l' ofici de la redacció de LA RENAIXENSA, oferint lo premi que s' anuncia en lo cartell. L' autor que 'l meresca obtindrà un número de obras à son gust del mateix import de las anunciadas.

Tot lo cual se anuncia y 's fa públich pera coneixement de tots.

Barcelona 8 de Mars de 1876.—Lo president, LLUIS CUTCHET.—
Lo secretari, JOSEPH BLANCH.

NOVAS

A la Exposició de Bellas Arts de Madrid hi concorreran entre altres de notables, los paissatgistas catalans senyors Masriera, Urgell, Vayreda y Rabadà.

En lo «Diari de Barcelona» del 9 del corrent (edició del matí) publica l'erudit arqueòlech D. Fidel Fita, un article transcribint las tres làpidas romanas que junt ab interessants trossos de columnas, capitells, fragments d'arquitrau, y d'estàtuas s'han trobat darrerament en los desmunts del solar qu'ocupava 'l convent de la Ensenyansa. Ditas làpidas ab las traduccions que hi dona l'intelligent escriptor dihuen aixís:

T · MAMILIVS · PRIMVS

SIBI · ET

ANNIAE · LAIETANAE

VXORI

· · · · · IVN · · · · · ILARMONIAE...

· · · · · ?

«Titus Mamilius Primus» feu fer aquest sepulcre «pera ell, pera sa esposa Annia Layetana y pera 'ls seus lliberts Junius y Philarmonia. Ni aqueix monument ni la facultat d'enterrarshi deu passar als hereus.»

M · LVCCEI · M

L · CHILONIS

«(A los de) Marcus Luceyus Chilon, llibert de Marcus.»

C · PVBLICIVS · PRIMVS
 SIBI · ET · COELIAE · PRIMI
 GENIAE · VXORI
 H · M · H · N · S

«Cayus Publicius Primus lo feu fer pera ell y pera sa esposa Celia Prim Genia. No passarà aquest monument als hereus».

L'importancia de la primera de las transcritas làpidas es notable, puig à més de donar mes noticias sobre la familia «Mamilia» ja coneguda per altrás làpidas de nostra Península y del Estranger, consta en ella la indicació geogràfica «Laietanae» confirmant lo text d'Estrabon y Ptolomeu que després dels Cosetans posan los «Laietans».

Segons «La Lucha» de Girona es cosa resolta l'adquisició per compte de la Provincia, de la capella bizantina de Sant Nicolau de que parlàrem en lo número passat. Sembla que després de restaurarse convenientment se destinarà à Museu d'antiquetats cristianas.

Lo «Círculo literari de Vich» lo dia 8 de Juliol d'enguany solemnizarà lo primer aniversari de la inauguració del camí de ferro de aquella important encontrada ab un públich certàmen quals bases son las següents :

Primer premi.—Títol de soci honorari, medalla d'or ab lo nom del premiat y fetxa del certàmen, impressió del manuscrit y entrega de cent exemplars al autor de la mellor memoria versant sobre aquest tema: «Medidas que en el órden moral y material deben tomarse para que desde luego sea ventajosa à la ciudad de Vich la via férrea.»

Segon premi.—(Costejat per D. Félix Macià y Bonaplata). Títol de soci honorari, medalla d'or ab lo nom del premiat y fetxa del certàmen, impressió del manuscrit y entrega de cent exemplars al autor de la mellor memoria sobre 'l següent tema: «Influencia que tendrá para la Agricultura de la comarca de Vich la variacion que en las corrientes de su tráfico haya producido ó pueda producir la explotacion del Ferro-carril para decidir el cambio conveniente en el sistema general de cultivo.»

Per indicació del senyor Macià, se repartirán quatre exemplars d' esta memoria à cada una de las municipalitats del partit.

Pera cada un d' estos dos premis hi haurà un accéssit consistent en lo títol de soci honorari.

Tercer premi.—(Costejat per la Subdelegació del Institut agrícola de Vich). Medalla d' or al autor de la memoria que resolga lo següent problema: «Conservacion de los cereales despues de recolectados del modo mas económico y fundándose en datos prácticos.»

Quart premi.—Una branca d' olivera d' or y plata al autor de la mellor poesia relativa à la inauguració del Ferro-carril.

Accéssit.—Una fulla de palmera d' or y plata.

Quint premi.—(Costejat pe 'l Casino Vicense) Una branca de llo- rer de plata y or à la mellor poesia al arbitre del autor.

Accéssit.—Una fulla de palmera d' or y plata.

Pera aquest premi y l' anterior hi haurà mencions honoríficas à judici del Jurat.

Las memorias han d' esser escrites en castellà y las poesias en castellà ó en català. Unas y altras dehuen entregarse en la Secretaria de la Societat per tot lo dia 26 de Juny d' enguany.

Los trevalls deuràn esser inédits y concorre sens firma de son autor ni per ell copiat.

Lo nom del autor y son domicili aniràn en plech clos; los trevalls enviats al concurs passaràn al arxiu de la Societat com propietat d' ella.

Hem tingut lo gust de visitar l' estudi de pintura que te lo jove paysatgista D. Joan Rabadà en la Espanya Industrial de Sans. En ell havem admirat un notabilíssim quadro d' extraordinarias dimensions representant la riera del plà de Barcelona nomenada Riera Blanca cual vejetació es en sa major part d' oliveras y adzevaras. Aquesta obra va destinada à la Exposició nacional de Madrid que 's te de inaugurar lo 1.º d' Abril pròxim.

Presidida per l' Excm. é Ilm. senyor Bisbe d' esta Diócesis, celebra lo dia 25 del corrent, à las ttes y mitja de la tarde, en lo col·legi de Gatell, de la vila de Gracia, la Societat catòlica «Centro Mo-

ral-Instructivo» sessió pública à fi d' adjudicar los premis oferts en lo certàmen convocat per la mateixa.

A 29 pujan los treballs presentats y d' estos han sigut distingits los següents:

Premi de l' ausstzena de plata.—La Encarnacion del Señor.—«Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Evang. de San Juan, cap. 1.º vers. 14.»

Accéssit.—Mirra y aromas á María.—«Ad te clamamus..... O clemens! O pia! O dulcis Virgo María!!...»

Menció honorífica.—La Anunciacion.—«Virgen de Nazaret, Rosa del Cielo.»

Premi de la Vara de Jesé de plata.—A Dios.—«¡Gloria!»

Mencions honoríficas.—Al Sol.—«Para y óyeme, oh Sol, yo te saludo.»—Deu.—«Fides.»

Premi de la ploma de plata.—Influencia de la unidad religiosa en la Historia nacional.—«En la unidad religiosa está vinculada la Nacionalidad Española; etc.»

Los inteligents argenters senyors Masriera han acabat ja la planxa d' or y pedras preciosas que l' Ajuntament d' aquesta ciutat ha de entregar al general Martinez de Campos, y en la qual consta la declaració de «Fill adoptiu de Barcelona» ab que aquell ha volgut demostrarli son regoneixement per la pacificació de Catalunya.

La citada planxa es una acabada y preciosíssima obra que fa honor als germans Masriera que l' han executada, y proclama d' un modo eloqüent l' altura á que está en nostra pátria l' art de argenteria. L' espay central ahont va grabat l' acort del Ajuntament, en lo qual las paraulas «Fill adoptiu de Barcelona» també están formadas per incrustacions de diamants, figura clavat ab diamants en una senefa ó march d' un dibuix exquisit d' or mate adornat ab granats, ostentant en sa part superior l' escut de Barcelona. Tota la planxa está colocada sobre una altra de pell de Rusia y sostinguda per un peu d' ebano d' excelent dibuix treballat per l' estutxista Sr. Vidal. Lo valor del or empleat en tan rica joya, sense contar los diamants, no baixará de 2,000 duros.

En edició luxosa, ab profusió de gravats de D. Tomàs Padró ha vist la llum pública la novela de D. Joseph Feliu y Codina, «Lo Rector de Vallfogona». Forma part de la «Biblioteca catalana ilustrada» que ab tanta acceptació publica l'entusiasta catalanista don Joaquim Vinardell. Dadas las qualitats rellevants de aquesta obra de la cual prometem ocuparnos extensament â nostres lectors, augurem al senyor Feliu gran asseptació de nostre públich.

S'ha publicat ja la primera entrega «La Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña» de D. Antoni de Bofarull, qual próxima aparició anunciarem. L'edició ve presentada ab luxo notable que correspon â sa importancia, y se suscriu â un ral l'entrega. Una obra d'aquesta naturalesa deu figurar en la llibreria de tot català que d'ilustrat se precie, y en general en las de las personas que desitjen coneixer tot lo que te de interessant y grandíós lo passat de Catalunya. Per lo mateix no dubtem en recomanarla â nostres lector segurs de que trobaràn en ella motiu de delectament ensemps que de instrucció sòlida y veritable.

SUMARI

J. BOTET Y SISO.	Comentaris.	81
ANTONI AULÉSTIA	Quadros de historia catalana.	89
MARIA DE BELL-LLOCH.	Nadal en Monmany.	97
JOSEPH PUIGGARI.	Festas públicas en Barcelona.	107
POMPEYO GENER.	Los fills del Iràn.	116
J. MARTI FOLGUERA.	Epissodi de la meva vida íntima.	121
FRANCISCO X. TOBELLA.	Un estudi agrícola important.	133
A. DE PAGÉS DE PUIG.. . . .	Cas veritable.	141
FELIP PIROZZINI.	Tortosa deslliurada.. . . .	143
R.	Teatro Català.	149
A. BALAGUER Y MERINO.. . . .	Bibliografía.	153
	Jochs Florals de Barcelona.	158
	Novas.	160